DE ARTE CHEMICA LIBRI DUO, QUIBUS OMNIA, QUAE AD LAPIDIS SIUE PULUERIS...

Robert Duval, Joannes Chrysippus Fanianus, ...

DE ARTE CHEMICA LIBRI DVO,

Quibus omnia, quæ ad lapidis siue pulueris philosophici compositionem vsumque spectant, breuiter & apertè traduntur.

QVORVM PRIOR

De veritate & antiquitate artis Chemicæ & pulueris siue medicinæ Philosophorum vel auri potabilis Testimonia & Theoremata ex varijs autoribus per ROBERTVM VALLENSEM *selecta.*

POSTERIOR.

IOAN. CHRYSIPPI …NIANI de arte metallicæ metamorphoseos liber …maris.

Item de Iure Artis Alchemiæ veterum auctorum & præsertim Iurisconsultorum Iudicia & responsa ad quæstionem An Alchemia sit ars legitima.

Ob arg… enti, tractationis methodiq; similitudinem coniunctim in gratiam Ph…ochemistarum editi.

MONTISBELIGARDI,
Apud IACOBVM FOILLET,
M. DC. L.

PRÆFATIO.

ARS Chemica nomen sumpsit à verbo Græco χημεία, ἀπὸ τοῦ χέω, quod fusionem significat: propterea quod ars illa fusoria, pars philosophiæ naturalis rerum mineralium, & secretior ars, ab antiquis vocata Secreta philosophia, & Ars sacra, quæ mineralium, quæ in igne fluunt, causas & naturas perscrutatur, ex quibus maximè docet puluerem quendam fusilem, vel leuissimo igne ad modum ceræ liquescentis componere: siue illum lapidem, siue salem, siue oleum, siue sulphur, siue Elixir, siue medicinam, siue Aurum potabile appelles. Qui in tria rerum genera, Animale, Vegetale, & Minerale miram vim habet: vt postea tertio capite fusiùs explanabitur. Illa autem vulgò dicta est Alchemia, siue Alchymia, articulo præposito more Arabum & Græcorum. Arabes hoc nomē à Græcis mutuati sunt. *A L enim articulus est, qui apud Arabes nominibus tantùm, quandoq; secundum exigentiam loci præponitur, significationem tamen eius nominis cui præponitur nō immutat, vt Albacham, & Bacham: Alchalef, & Chalef, sunt idem. Similiter Græcis Alchemia & Chemia idem denotant, sicut & Ptolemæi compositionem μεγίστην, Almegistum vel Almegestum vocauerunt.*

ROBERTVS VALLENSIS RVGL. EBROIC. MEDICINAE CHEMICAE STVDIOSO.

FAECIBVS excußis, Rex vilis desiuit esse.
Illa coniungas semen vtrumque simul.
Igne tepescenti foueas mundata, sed illa
Tu cribro separes sæpius Hermetico.
Carcere solutus sensim Cyhenius arte
Iungantur similis, perficietur opus.
Ille Gabricus erit, qui Leyam comprimet, ambò
Conficient offam, mox cinis almus erit.
Quò citius, cui nòn est par, medicina paretur,
Sæpius aspersa fusile sal facias.
Hanc Plato diuinus fœdus vocat, aurea Naso
Vellera, & Hesperides aurea mala legunt.

DE VERITATE ET ANTIQVITATE ARTIS CHEMICÆ,

CAPVT PRIMVM.

ESDRAS Propheta, Lib. 4. cap. 8.

DICAM autem coram te similitudinem, Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi: quoniam dabit terram multam, magis vnde fiat fictile. Paruum autem puluerem, vnde aurum fiat.

SALOMON, Eccles. cap. 38. Vide Anal. pag. 136.

Altissimus creauit de terra Medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam.

DAVID, Psal. 12.

Eloquia Domini, eloquia munda, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatũ septuplum.

Alij ita vertunt.

Eloquia Domini, eloquia munda, argentum igne examinatũ, probatum ter, repurgatum septuplum.

Vel,

Eloquia Domini, eloquia munda, argentum igne examinatum in vase terreo, purgatum septies.

Vel,

Verba Dei, verba pura, argentum in aludele exustum in terram, seu puluerem, refusum septies.

Hoc enim vocabulum Aludel Arabicè, *sublimatorium* Latinis est, quo Arabs ille Ge-

ber Abenhaen, vel Ebenhaen inter Arabes chemicos philosophos præcipuus, Auicẽna, Rhazes, Hali, Morienus, & alij plerique Latini frequenter vtuntur. Est autem Aludel, siue Sublimatorium, vas in quo fit sublimatio Chemica: Quæ est rei siccæ per ignem eleuatio cum adhærentia sui vasis. Rei (inquam) siccæ, id est, inferiorum elementorum, seu materiæ. Per ignem, scilicet lenem, æqualem, humidum, continentem, excitantem, digerentem, & propinquum natura. Eleuatio, id est, conuersio, siue nobilitatio, & perfectio. Cum adhęrentia sui vasis, id est, connaturalis, salsuginosi, & in quo est virtus lapidifica. Illa nanq; sublimatione, septies quidem, vel pluries iterata, argẽtum (quod natura sua auro est impurius, & imperfectius) auro quouis naturali, siue vulgari reddi potest multo perfectius. Nec intelligas hanc perfectionem, puritatemq; sibi sola fusione accedere. Si enim illud summa diligentia sæpè ac sæpiùs igne examinaueris, propterea perfectius, synceriùsve auro naturali non reddes, nisi sublimatione illa Chemica septies, vel pluries iterata, ritè vtaris. Ob id igitur verissima est illa similitudo, qua propheta ille Dauid verba Dei vera, & syncera tali argẽto arte Chemica defæcato, ac præparato comparauit po-

Geber li. 2. cap. 43.

Hermes Trismegistus, *Cribrares cribro suo septies.*

Io Dastinus lib. 3. *Riga spiritu septies.*

potiùs quàm auro naturali siue vulgari. Quod quidem aurum quamuis purum, & perfectum inter omnia metalla existimetur, aliquas tamen fæces, licet paucas, heterogeneas in se continet. Alioqui enim propheta verba Dei syncera, potiùs auro, quàm argento, comparasset.

PROSA, quæ ab ecclesia decantatur die D. Ioan. Euangelistæ sacro, mense Decembri, auctore Adamo à sancto Victore. Cuius initium est, Gratulemur ad festiuum, &c.

Cùm gemmarum partes fractas solidasset, has distractas tribuit pauperibus.

Inexhaustum fert thesaurum, qui de virgis fecit aurum, gemmas de lapidibus.

Diuus enim Io. Euangelista ab Auicenna li. De anima, dictione prima, ad finem cap. septimi, & à Vincentio, in Speculo naturali, inter Christianos qui artem Chemicam exercuerunt, enumeratur.

HERMES Ægyptius, quem Trismegistum vocant.

Verùm, sine mendacio, certum, verißimum. Quod est superius, est sicut quod est inferius: & quod est inferius, est sicut quod est superius, ad perpetranda miracula rei vnius. Pater eius est sol: Mater eius est luna. Portauit illum ventus in ventre suo. Nutrix eius

Obſcuritas id eſt, inopia & ægritudo.

eſt terra. Et vis eius eſt integra, ſi verſa fuerit in terram. Sic habebis gloriam claritatis totius mundi: Ideo fugiet à te omnis obſcuritas, &c.

B. Tho. Aquinas in 2. 2. q. 77. articulo 2.

Si autem per Alchymiam fieret aurum verum, non eſſet illicitum ipſum pro vero vendere. Quia nihil prohibet artem vti aliquibus naturalibus cauſis ad producendum naturales & veros effectus: ſicut Aug. dicit in 3. De tri. de his quæ arte dæmonũ fiunt.

Idem in principio lib. 4. Meteor.

Præcipuus Alchymiſtarum ſcopus eſt, tranſmutare metalla, ſcilicet imperfecta, ſecundum veritatem, & non ſophiſticè.

Idem.

Auicenna. *Ar. vi. & ſulph. eſt omnium materia metal.*

Metalla tranſmutari poſſunt vnum in aliud, cùm naturalia ſint, & ipſorum materia eadem.

Idem alio loco.

Chariſſime fili, non abhorreas ſuper nomine lapidis. Nullus enim vnquam potuit, nec in poſterum poterit tingere aurum, niſi cum auro. O chariſſimi diuinæ artis filij, declinate ab omni errore cæcitatis, & attendite veritatem conſiſtere tantùm in tribus, ex quibus componitur verum philoſophorum Elixir, videlicet ex lapide lunari, in quo eſt ſulphur album, ex lapide ſolari, in quo eſt ſulphur rubeum; & lapis Mercurij amplectitur vtrumque, album ſcilicet & rubeum.

Guliel-

Gulielmus Parisiensis.

Intentio Philosophorum est facere de corpore spiritum, scilicet argentum viuum purum, quod dicitur philosophicum. Cùm autem oporteat componere lapidem ex duabus substantijs, volatili & fixa, necesse est priùs ex vnica illarum conficere eorum argentum viuum, antequam fiat Elixir completum.

Io. Duns Scotus, doctor subtilis.

Aliqui dicunt, bonum esse mutare materiam de vno vase in aliud interdum, quod verum non est. Sed sufficit lapidem semel poni in vase suo bene clauso, nec inde egredi, quousq; totum compleatur magisterium: & quod amplius est, à mala est, vt in generatione hominis, & omnis vegetalis, nunquam nisi semel matrici imponitur semen.

VINCENTIVS Monachus lib. 5. natural.

Noë hanc Philosophorum medicinam tenebat, & quingentesimum annum agens, generauit Sem, Cham, & Iaphet.

Præterea Arnaldus à Villa noua in quodam tractatu loquens de putrefactione, & mutione materiæ lapidis in varios colores, citat locum illum Ioëlis prophetæ, vbi ait, *Solem conuerti in tenebras, & lunam in sanguinem.* Et Ioan. Dastinus Anglus lib. 3. *Obscuratus est sol in ortu suo, & luna à suo lumine declinauit.*

RAYMUNDUS Lullius lib. Codicilli, cap. 53.

Facimus tamen gratia gratis data per immortalem hominem, nostram secretam dissolutionem intra nouem dies mediocriter intellectam, cùm non sit transitus à prima ad tertiam, nisi per istam, quæ media est inter hanc & illam. Hoc enim est secretum à mortali nemine reuelandum.

CHRYSOGONUS Polydorus, vel Osiander, vt nonnulli volunt.

Iudæi Principem Tyri, apud Ezechielem, Alchemiam exercuisse aiunt, ideoq; prophetam illi exprobrare, quòd eius artis fiducia, Deus sibi esse videretur. Nam propheta (vt ipsi aiunt) narrat, quòd aurũ & argentum quod in thesauris suis haberet, non è terra effodisset, non à subditis exegisset, nec hostibus eripuisset, sed sibi ipse fecisset, hac scilicet arte fretus: ideoq; Daniele sapientiorem esse, & omnia secreta naturæ perlustrasse, cùm sub persona Dei diceret ad eos: Multiplicaui eis argentum, & ipsi fecerunt idolo suo aurum.

IO. ANDREAS Iurisperitus in additionibus ad Speculum, Rubr. De crimine falsi.

Nostris diebus habuimus Magistrum Arnaldum de Villa noua in curia Rom. summum medicum, & Theologũ, de quo scripsi de obseruatione ieiuniorũ concilium. Qui etiam magnus Alchymista virgulas auri, quas faciebat, consentiebat omni probationi submitti.

Hæc

Hæc ille. Andreas enim à doctis omnibus ad cœlum vſque laudibus vectus eſt, quem Ludouicus Romanus omnium hominum præſtantiſsimum appellauit.

OLDRADVS Iuriſperitus libro conciliorum, q. 74.

Oldradus enim & Ioan. Andreas artem illam Chemicam vulgò Alchymiam, veram eſſe probant, & non prohibitam, nec metallum vnum in aliud tranſmutari inconueniens eſſe. *Nam* (vt ipſi aiunt) *& videmus, quòd quandoque ex re mortua producitur viua; vt videmus ex vermibus, & quibus producitur ſericum, & alijs pluribus: & ex herba producitur vitrum. Multo magis ex metallis, in quibus maior eſt conuenientia & ſimilitudo. Nam* (vt ipſi tradunt, *& habetur in lib. de proprietatibus rerum, in cap. de Alchymia*) *omnia metalla procedunt ex eodem principio, ſcilicet ex ſulphure, & argento viuo. Cùm ergo ars imitetur naturam ar. ff. de adopt. L. Si adoptio, non videntur iſti Alchymiſtæ peccare. Nam cùm ſint quaſi ex eodem principio, in ſimilia, in habentibus ſymbolum, facilior eſt tranſitus. Inſunt enim, vt dicit B. Auguſt. lib. De ciuitate Dei, rebus corporeis per omnia elementa quadam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cùm data fuerit oportunitas temporalis & caſualis, prorumpant in ſpecies ſuis modis & finibus.* Hæc Oldradus, & Ioan. Andreas. Quem locum Auguſtini citat Gratianus cauſa 26. in 2. par-

Auicenna *Ar. vi. eſt elementum omnium corporum liquabilium.*

2.parte,q.5.c.Nec mirum.Præterea ait Aug. lib.3.De Trinit.*Omnium quippe rerum quæ corporaliter visibiliterq; nascuntur, occulta quædam semina in istis corporeis mundi huius elementis latent.*Et Gaspar Contarenus Card.lib. De elementis.3.ait, *Attamen in metallorum generatione nullus ambigit quin omnia fiant ex argento viuo & sulphure.*

Videmus enim vermem naturaliter, & per artificium naturale in muscam mutari, quæ ab eo differt specie; & vitulum strangulatum in apes, frumẽtum in lolium, & canem strangulatum in vermem, per ebullitionis putrefactionem. Sed hoc non facimus nos facit autem natura, cui administramus. Similiter, & metalla non mutamus, sed natura, cui secundum artificium materiam præparamus: quoniam ipsa per se agit, non nos, nos verò administratores illius sumus. Hæc Geber Abenhaen, vel Ebenhaen. Augustin. item ait De Trinit.lib.3.*Sicut ergo nec parentes dicimus creatores frugum, quamuis eorum extrinsecus adhibitis motibus ista creanda Dei virtus interius operetur.* Hæc ille. *Ars enim imitatur naturam, & in quibusdam corrigit & superat eam, sicut iuuatur natura infirma, medicorum industria.* Hæc Dastinus li.1. *Ars namque sæpè naturam, si quando impediatur, adiuuat.* Geber lib. 1. cap. 9. Artificium in multis naturæ defectum complet. Sunt & qui capillos mulierum in serpentes verti posse asserunt. Videmus

mus etiam & lapides, & ranas è cœlo decidere, & lapides in renibus & vesica hominum gigni.

Auicenna lib. De anima, dictione prima, cap. 1. ait, *De hordeo potest facere homo viuentem. Nam si accipias stercus equinum, quod non est aliud, quàm hordeum, & mittas in loco calido apto, ex illo procedunt bestiæ, quas vocant Abumes: quemadmodum musca de putredine aëris, & pediculi de humorum hominis putredine oriuntur.* Hæc Auicenna.

Sic enim vi quadam occulta, abdita, & mira naturæ dispositione, atque solertia hominibus ignota, virtutes seminariæ prorumpunt in species debitas suis modis & finibus determinatis à natura, vt ait, B. Augustin.

Quia, vt dicit Arist. *Ex quolibet non fit quodlibet, sed determinatum ex determinato.*

Nihilq; conuenit rei (inquit Io. Dastinus li. 1.) *nisi quod propinquius est ei ex sua natura.*

Idem Dastinus, *Natura creantur principia, & arte de illis fiunt composita: sic etiam lapis noster arte perficitur, quoniam vt perficiatur, est aptus natus per naturam: tamen natura non habet motum vt fiat Elixir completum, nisi operatione perficiatur & arte.*

Præterea, Vt scribit Theophrastus lib. De historia plantarum 2. cap. 6. *In animalium genere mutationes naturales cernuntur, vel temporis*

ratio-

uatione, vel pro locorum mutatione, vel generatione. Nam ex tinea, eruca, tum ex ea papilio gignitur. Inq; alijs pluribus hoc euenire notatum est. Item si symbrium, vt idem ait, *nisi à cultura coërceatur, in mentam mutari videtur.* Hæc ille.

Albertus lib. mineral. 3. cap. 2. *Prima materia metallorum est humidum vnctuosum, subtile, quod est incorporatũ terrestri subtili fortiter commixto, ita quòd plurimũ vtriusque non tantũ cum plurimo vtriusque, sed etiam in plurimo vtriusque.*

Aristot. lib. 3. Meteor. cap. 15. dicit, Metalla fieri ex aqueo halitu, & sicca exhalatione, quæ sunt ar. vi. & sulphur. Metalla autem omnia, vt ad rem redeam, fiunt ex vna eademq; materia propinqua, vtpote ex ar. vi. & sulphure, quod omnes asserunt. Differunt tamen forma, id est, puritate & coctione seu digestione. Spoliatio verò accidentium, vel formarum ipsarum essentialium corruptio, & aliarum introductio, possibilis est, & in habentibus symbolum facilis est trãsitus vnius in alterum. Quare metallorum est transformatio. Nam vt circularis est generatio elementorum, ita & metallorum ex se inuicem: quod Hermes Trismegistus, & alij philosophi asserunt. *Et elementa vicissim inter se generantur & corrumpuntur: materiam ergo primam communem inter se habent atq; eandem. Differunt autem forma & specie.* Alber-

bertus de mineralibus lib.3. cap. 6. *Inter habentia symbolum in materia, & virtutibus & potētijs naturalibus facilis est transmutatio adinuicem.* Idem lib.3.cap.6.

Nec te commouere debet quod scribit Titelmannus in suo compendio philosophiæ naturalis, lib.1. cap.24. de cælesti materia propter perfectionem & potentiam formæ potentissimæ in informando, quæ illi data est ab initio, eam de forma in formam transire non posse, quoniam agēs naturale deest, quod illi possit vel aliam imprimere, vel suam auferre. Non enim propterea ille concludit idem accidere rebus inferioribus naturalibus. Ait enim cap.25. occasionem similem non habere, cùm priuatio non sit vera causa per se effectiua ipsius transmutationis de forma in formam, sed tantùm occasio & causa sine qua non: nisi enim in materia esset priuatio formarum absentium, & nisi eas esset apta habere, quas non habet, nunquam de forma trāsmutaretur ad formam. Dicit autem huius transmutationis veram & efficientem causam esse agens naturale, quod prædominans impressiones formę inexistēti cōtrarias, & formæ quā ipsam vult introducere, conuenientes imprimit in materiā, sicq; eā de forma trāsire facit sua actiua virtute, in formā.

Re-

Resipiscant, rogo, qui naturam ipsam omnium parentum solertissimam, omnemque philosophiam euertere audent, hancq; Chemiam naturalem philosophiæ partem meliorem, admirabilem, & occultam, humano generi apprimè necessariam, suæ genitricis naturæ æmulam, quæ circa rerum naturas, causas, & virtutes abditas, maximè generis mineralis, versatur, ignoranter rident. Quam Hermes ille Trismegistus veram sine mendacio, certam, verissimam appellat: & quam probant Plato, Eustathius, Suidas, Solinus, Strabo, Plinius, & alij permulti, & quam Geber, donum Dei altissimi, & benedicti, sublimis, & gloriosi esse asserit. Cuius miro artificio componitur puluis ille Regius, siue Sal fusile, oleum, siue sulphur naturæ non vrens, terra philosophorum, Elixir, aurum potabile, seu philosophorum, Aqua vitæ, tinctura, lapis pretiosus, Indus vel Indicus, seu philosophicus, vel Medicina, quæ in tria rerum genera, animale, vegetale, & minerale, actiones mirandas facit, vt tertio capite fusiùs tibi explanabitur. Ob id enim veteres philosophi lapidem illum, animalem, vegetalem, & mineralem esse dixerunt. Vnde Arnaldus in Rosario: *Alchymia est vna pars celata philosophiæ naturalis, præter alias partes necessaria: ex* qua

qua ars vna constituitur, cui non est par. Illa enim lapides precioſi imperfecti, perficiuntur; corpus humanum ægrum ſanitati reſtituitur, & metalla imperfecta in aurum vel argentum tranſmutantur, vno quodam corpore medicinali vniuerſali, ad quod omnes particularitates medicinę ſūt reductæ & infuſæ. Faxit autem Deus opt. max. ne perniciosè incidas in manus & laqueos iſtorum impoſtorum, qui circa res inutiles, vel fortaſſe prohibitas, tincturas albas, aut rubras ſophiſticas, augmentationes, multiplicationes, & extractiones auri (vt falſo loquūtur) operam ſuam miſerè ludunt, ſcienter & malitiosè plebem paſsim, cui multa, vel aureos montes pollicentur, fallentes. Varijs enim & vanis laboribus ſophiſticis facultates ſuas & aliorum conſumunt, falſis, periculoſis, damnoſis, ac ſophiſticis ſtudijs praxeos, & mille impoſturis tranſigunt æuum, omnemq; vitam deterunt, quorum nonnulli pocula, alij fortunas, alij luxus, alij honores, alij turpiſsimas libidines ſequuntur. Vnde malè audit aliquando apud multos illa vera, naturalis, rara, abdita, ac diuina ars Chemica, imò ſcientia tam ſupernaturalis, ita vt illuſio, & mera deceptio habeatur, & credatur. Iſtos nebulones, ſycophantas, impoſtores, ſophiſtas nihili fa-

Alber. de Miner. l. 3. cap. 9. *qui per alba albificant, & per citrina citrinant,* &c.

In ſophiſtas & impoſtores.

cias, aſperneris, & longè arceas ab animo tuo, qui profectò philoſophi Chemici vocabulo digni non ſunt: quin potiùs ſynceros, ſiue probatos libros Chemicos, philoſophiamq; ipſam naturalem diu, multùm, & anxiè, non lucri, aut gloriæ gratia prorſus amplectaris & euoluas: Chemiamque illam ſublimem, cœlitus demiſſam à patre luminum ſuſpicias, illique conſecratis faueas, & bene preceris. Ars enim illa in potentia diuina ſeruatur, & cui vult elargitur & ſubtrahit, qui eſt glorioſus & ſublimis, & omni iuſtitia & bonitate repletus. Cui ſemper agendæ ſunt gratiæ, & laudes decãtandæ, pro ineffabili illius bonitate, & innumeris bonis naturæ hominum præſtitis. Prætereà ne incidas in quorundam huius pretioſiſsimæ artis calumniatorum nugas loquacitatem, & ſcripta, qui cùm in multa tempora ætatis ſuæ libros aliquot de hac arte ſcriptos per tranſennam & ignarè euoluerint; tanquam deſperati, illam miſerè contemnunt, & ſcriptis ſuis dedecorare ſtudent, varijs ac falſis receptis ſuis de auro potabili conficiendo. Contemnunt enim quod ignorant, vel fortaſſe ab impoſtoribus & ſophiſtis decepti, vel ſuæ humanæ ſapientiæ & eloquentiæ inhærentes, falſo ſibi perſuaſi, ſe illam artem Chemicam, ex in-

Geber li. 1. cap. 7.

Scientia non habet inimicum præter ignorantẽ.

industria antiquorum philosophorum, imò diuinitus, obscurè scriptam, intelligere posse.

Panormitanus iurisperitus super 5. decretalium, tit. De sortilegijs, cap. 2. Ex tuarum tenore.

Eodem enim loco dicit Panormitanus Alchymiam esse artem veram, & non prohibitam: sophisticatores autem & falsarios esse reprobandos. Et citat Oldra. & Ioan. Andr. Prætereà addit vidẽdum esse B. Tho. in 2. 2. q. 77. Et de hoc per Bald. in l. 1. quæ sunt rega. in vsibus feudorum. Et vidẽdum Abbatem, & Hier. de Zanetinis in repe. ca. 1. De accu.

Hippocrates libr. 1. prognosticorum, cap. 1.

Opportet igitur agnoscere talium naturam affectionum, quantum supra vires corporis sit, pariter & si quid in morbis diuinum habetur, illius quoque ediscere prouidentiam. Ascribitur Galeno de illa summa & occulta medicina locutũ fuisse tertio Tegni (vt vocant) Canone, vtilitas verò vtrorumq;. Prçtereà an morbis depellendis hydrargyros, siue argentum viuum, accõmodari possit, dubitat Galenus, quia illius vim & naturam occultã ignorasse fatetur, proptereà quòd eius periculum asse-

Veteres ita legunt, *Est autem in medicina quoddam cæleste donum.*

Claruit anno Domini 141.

Lulli. in praxi testa. c. 27.

De simp. l. 9. cap. 59.

rit non fecisse: neque quòd interimat si deuoretur, neque vbi foris admotum sit.

Auicenna lib. 2. tract. 1. cap. 4. De operation. medicin. singular.

Virtus autem quæ diuidit & ponit vnamquanq; complexionem ad partem quam meretur, ita vt non ponat virtutem resolutiuam in partem materiei, quæ effunditur ad membrum, neq; infrigiditatiuam in latere materiei effusæ ab eo, est natura docta obedire creatori sublimi & glorioso.

Idem libello De mineralibus, qui vulgò quartus Meteor. Aristotelis appellatur.

Sciant artifices Alchemiæ species siue formas metallorum verè transmutari non posse, nisi fortè in primam reducätur materiam, & sic in aliud, quàm prius, permutentur. Hoc theorema siue sit Auicennæ, siue Aristotelis, ita intelligas: *in primam materiam,* id est, *generi metallico proximam.* Illa autem est ar. vi. & sulph. & non in primam primæ, seu remotam materiam: quia omnium rerum vna est materia. Nam vt prima materia propinqua hominis, est vnio seminis vtriusque parentis, viri & fœminæ: & prima materia propinqua metalli, est vnio argenti vi. & sulphuris: Ita & prima materia propinqua Elixiris seu Medicinæ Chemicæ, est vnio corporis & spiritus, ad abbreuiationem quidem operis.

Geber l. 3. ad finem.

Idem

Idem lib. De anima, dictione prima, cap. 2.

Si aurum & argentum non viderem, dicerem quòd non est magisterium. Sed quia video, scio magisterium esse verum.

Idem lib. & c. eisdem.

Quaesiuerunt ab alio philosopho, quid diceret de magisterio lapidis: dixit, Per Deum ego reuelabo vobis, & non negabo. Qui accipit quod debet, & miscet sicut debet, & operatur sicut debet, procedet inde quod debet procedere. Et qui dat medicinam illam aegroto sicut debet, & quantum debet, exibit quod debet. Nullus enim Philosophus fuit, qui negaret magisterium, qui esset sapiens.

ABVHALI in epistola de re tecta, si modò alius est ab Auicenna, cuius nomen fuit, Hasen, & cuius pater fuit nominatus Hali, vnde dictus est Ebenhali, id est filius Hali. Et quia filium habuit nomine Hali, dictus est Abuhali, id est, pater Hali.

Et nos quidem quod natura facit in mille millibus annorum secundum naturam, facimus illud idem artificialiter in tempore breui, sicut in die vna, vel in vna hora diei, cum medicinis propinquis, quāuis tamen in longo tempore preparentur, reducendo ipsa corpora corrupta in sua minera ad substantiam claram & mineram incorruptam.

Idem aiūt Geber, li. 1. cap. 11. & ad finem l. 3. Rodiā. l. 3. verborum c. 4. & Albertus l. proposition. propos. 5.

Idem.

Inquiramus ergo tincturam quam ignis non corrumpat, & substantiam quæ permisceatur liquefactis, & substantiam consolidatiuam & coagulatiuam, & adunatiuam, & fixam super ignem, & ingenium ad permiscendum ista ad inuicem, ita vt fiant vniendo vna substantia, in quam ignis non imprimat, & tingat cum eo quod est in ea de tinctura, & permisceatur cum ipso quod est in ipsa de substantia permiscibili, & consolidetur cum eo quod est in ipsa de substantia consolidatiua, & figatur semper cum eo quod est in ipsa de substantia fixa. Si ergo peruenimus ad has quinq; res, perueniet ad nos intentio nostra.

Idem ait Geber ad finem l. 3.

Rhazes libro cui titulus. Lumen luminum.

Corpus spiritale factum occultum est fermentum ratione ingressionis. Nam corpus est forma, & spiritus est materia. Materia autem non potest subsistere absq; forma. Sic anima mediante spiritu, non potest esse in lapide nostro, nisi mediante corpore.

Idem libro De diuinitate.

Oleum quod supernatauerit, auferatur tamdiu, donec nulla nigredo appareat magis, & rotunda nubecula ascendat, quæ relinquenda est, donec ipsius sublimatio sit formata.

Haly.

Totum artificium in vno lapide continetur, cui nihil

nihil additur, aut commiſcetur in toto, aut in parte, donec opus perficiatur.

Idem.

Aqua noſtra non eſt ſimplex, vel nubis. Aqua enim eſt anima lapidis. Hæc citat B.Thom.

Idem libro Elixiris.

Hermes dixit in ſuo decreto, quòd vna pars iſtius elixiris cadit ſuper 1090. Rogo te frater ſuper fidem Dei, ne tantum ſecretum alicui oſtendas, niſi filio noſtro. Et quicunq; hoc magiſterio noſtro ſecreto dignus fuerit, erit noſter filius, & Deus alleuiet ſuper ſe. Et cùm exaltatus fueris ſuper omnes circulos huius mundi lunaris, memento tunc viſitare pauperes, pupillos, & viduas, & tales ſimiles in tribulatione eorum, vt valeas in die iudicij audire verbum Dei promiſſū, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Matth.25.

Dioſcorides lib.3.cap.115.

Sulphur optimum exiſtimatur viuum, quod Apyron vocant, nitedulæ modo ſplendidum, perlucēs, minimè lapidoſum, &c. Lege in illud caput Corollarium Barbari, cui in illa arte Chemica ſulphur eſt vice maris : hydrargyros verò, id eſt, ar.vi.fœminæ, vt Democritus proptereà omnium metallorum ſpumam eſſe argentum viuum prodiderit: Sulphur naturæ nō vrens. Lamina Cryſtal. Terra alba foliata.

ARNALDVS à Villa noua, libello qui vulgò teſtamentum eius inſcribitur.

Lapis Philoſophorum de terra ſcaturiens in igne

perficitur, seu exaltatur, limpidissima aqua potu satiatus ad minus horis duodecim, vndique visibiliter tumens.

Idem, in Rosario cap. 3.

Esto longanimis, & non festinanter extrahas tincturam, nec festinanter aut velociter quaeras perficere, &c. Et ad finem eiusdem capitis ait: *Ideo charissime indiges, quòd in dissolutione lapidis labores, scilicet partes suas puriores disgregans ab impuris, vt grauioribus partibus abiectis, opus cum leuioribus perficiatur.*

Idem libro de Medic. simpl.

Aurum potabile quid *Corpus dissolutum in aqua quae dicitur perennis, est Aurum nostrum potabile.*

Practica Valesci de Tharanta, quae aliâs Philonium dicitur, libro 5. De Cura stranguriae.

Et sine dubio lapis, siue medicina philosophorum, inter proprietates optimas & operationes quas perficit in corpore humano, habet proprietatem frangendi lapidem in renibus & vesica, & mundificandi vtrumq;, vt dicit Beriensis.

Conciliator differentiarum Petri Aponensis medici ac philosophi differentia 59. litera P.

Spiritus sumitur pro corporibus Alchymicis sublimatis subtilibus metalla transmutantibus, ex quibus Elixir, id est, lapis philosophorum construitur.

Pli-

Plinius.

Lapis noster, est aqua extracta & separata à corpore nostro, quæ dicitur prima materia.

Idem.

Et scito fili, quòd lapis albus habita materia prima perfici potest intra annum philosophicum, qui dicitur mensis vulgaris.

Idem.

Et istud Elixir, quod Medicina perfecta vocatur, habet virtutem ante omnes medicinas & potiones Hippocratis, Galeni, Auicennæ, & omnium philosophorum, sanandi infirmitates omnes hominum, & liquabilium imperfectorum. Summa & vera medicina quæ.

BERNARDVS Comes Treuerus in libro responsorio ad Tho. de Bononia Caroli Regis octaui medicum.

Sunt quædam Mercurij sublimationes ab eius proprijs corporibus, quæ sibi per intima amalgamando coniunguntur & commiscentur, ex quibus pluries releuatus, & reconiunctus, superfluitates reijcit, & admittit, & non confunditur in natura. Et ideo vero artifici prodest in speciebus metallicis soluendis.

Idem.

Sed medicina nostra fixa, mirabiliter prodest tam ad homines, quàm ad metalla.

MARSILLVS Ficinus lib. De vita cœlitus comparanda cap. 3.

Proinde scimus viuentia omnia tã plantas, quàm animalia per quendam spiritum huic similem viue-

re, atque generare. Atque inter elementa (quod maximè spiritale est) velocissimè generare, perpetuoq́; moueri quasi viuens!Sed quæres intereà. Si elementa atq; animantes generant, cur lapides & metalla non generant, quæ inter elementa & animantes media sunt? Quia videlicet spiritus in eis crassiori materia cohibetur, qui si quando ritè secernatur, secretusq́; conseruetur tanquam seminaria virtus poterit sibi simile generare, si modò materiæ cuidam adhibeatur generis eiusdem, qualem spiritū physici diligētes sublimatione quadam ad ignem ex auro secernentes, cuiuis metallorum adhibebunt, aurūq́; efficient. Talem vtique spiritum ex auro, vel ex alio ritè tractum atque seruatum, Elixir Arabes astrologi nominant.

Quē metalli spiritum siue igneū vaporem. Heraclitus animā esse metalli dixit.

ARISTOTELES libro De secretis secretorum ad regem Alexandrum cap. 65.

In primis ô Alexander tradere tibi volo secretorum maximum secretum, & diuina potentia iuuet te ad perficiendum propositum, & ad celandum arcanum. Accipe ergo lapidem animalem, vegetalem, & mineralem, qui non est lapis, nec habet naturam lapidis, &c. Diuide ergo ipsum in quatuor partes, & quælibet pars habet vnam naturā. Deinde compone ipsum æqualiter & proportionaliter, ita vt nō sit in eo diuisio, aut repugnantia, & habebis propositum Domino concedente. Præterea idem ait, *quando habueris aquam ex aëre, aërem ex igne, & ignem*

Arist. metallicum ouum nominat. & hoc Pythago. fabam.

ignem ex terra, tunc habebis magisterium.

ALEXANDER Imperator in epistola quadam.

Homo noster antiquus, est draco noster. Iste comedit caput suum cum cauda sua. Et caput & cauda est anima & spiritus, & anima & spiritus sunt creati de luto, & hoc & hoc ex oriente & occidente per expellentem nocumenta. Non mentior, quia quod dixi, vidi in ciuitate.

Geber lib.3.cap.79.

Iam igitur laudetur sublimis naturarum Deus benedictus & gloriosus, qui nobis omnium medicinarum reuelauit seriem, cum illius experientia, quam illius instigationis bonitate, & nostri laboris instantia perquisiuimus, & oculo vidimus, & manu tetigimus complementum illius nostro magisterio indagatum.

ALBERTUS cognomento Magnus Ratispon. Ecclesiæ Episcopus lib. miner. 3. cap. 1.

De transmutatione horum corporum metallicorum, & mutatione vnius in aliud, non est physici determinare, sed artis, quæ est Alchymia. Est autem optimum genus huius inquisitionis, & certissimum, quia tunc per causam vniuscuiusq; rei propriam, res cognoscitur, & de accidentibus eius minimè dubitatur, nec est difficile cognoscere.

Virgilius lib.6. Æneidos.

Duc nigras pecudes, ea prima piacula sunto.

Et

Et paulò pòst.

Ramus Aureus quid.

Accipe quæ peragenda prius, latet arbore opaca
Aureus; & folijs & lento vimine Ramus,
Iunoni inferna dictus sacer, quem tegit omnis
Lucus, & obscuris claudunt in vallibus vmbræ.
Sed non antè datur telluris operta subire,
Auricomos nisi quis decerpserit arbore fœtus:
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit: primo auulso non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo.
Ergo altè vestiga oculis: & ritè repertum
Carpe manu: namq; ipse volens, facilisq; sequetur
Si te fata vocant, aliter non viribus vllis
Vincere, nec duro poteris conuellere ferro.

Idem ecloga 6.

Dum canit Hesperidum miratam mala puellam.

Hesperides enim appellatæ sunt Hesperi fratris Atlantis filiæ, quæ habebāt hortos nemore aurifero pretiosos, vbi erat draco custos peruigil mala aurea vigilāter obseruans, quem interfecit Hercules, pomaque aurea retulit ad Eurysthea. Iuxta Hesiod. in Theog. Ouid. 10. Metamorph. & Theocritum in Comaste. Hanc autem fabulam & figmenta, Eustathius, & Suidas auctores Græci celeberrimi ad Chemicam artem referunt. Hæc Vuillichius in posterioribus scholijs in 6. eclogam Virgilij.

Sui-

Suidas.

χημεία ὑπὸ χρυσῦ, &c. Id est, Chemia, est auri & argenti cōfectio, cuius libros Diocletianus perquisitos exussit, eò quòd Aegyptij res nouas contra Diocletianum moliti fuerant, duriter atque hostiliter eos tractauit. Quo tempore etiam libros de Chemia auri & argenti à veteribus conscriptos conquisiuit, & exussit, ne deinceps Aegyptijs diuitiæ ex arte illa contingerent, néve pecuniarum affluentia confisi in posterum Romanis rebellarent. Hæc ille. Vide Orosium lib. 7. cap. 16. Et Constantinū diaconum in vita Diocletiani Cæsaris.

Anno Christi 296.

Idem.

Τοῦτο δὲ οὐχ ὡς ποιητικῶς, &c Id est, Hoc autem non vtficticiè dicitur, sed liber erat in velleribus cōscriptus, continens quomodo per Chemiam fieri debeat aurum. Hæc ille.

Vellus aureum quid

Cæterū, multi libri de hac arte Chemica, præter à nobis citatos, Arabicè, Græcè & Latinè scripti desiderantur. In quorum numero tres in Regia Galliæ bibliotheca, Græcè & manu scripti asseruantur, Zosimus, de secreta arte & compositione aquarum ad χρυσοποιίαν. Isaac monachus, qui scripsit ἀργύρου μέθοδον. & Blemidas, περὶ χρυσοποιίας.

Libri de arte Chemica scripti Arabicè, Græcè & Latinè.

Arabicè enim scripserunt, Geber ille Abenhaen, vel Ebenhaen. Habebacar, Markos, Ydrid, Yesid Constantinopolitanus, Albumazar, Auicenna, siue Abuhali, id est,

pa-

pater Hali,Rhazes,Hali;Morienus,Alphidius,Maria, Calid Babylonius de secretis secretorum, Adros, Chora, Carab. Seneca ad Adros Regem Arabiæ,& Sedacerius.

Græcè verò desiderantur,Olympiodorus Alexādrinus, Osthanes,Pelagius Aphricanus,Zosimus,Isaac monachus, Blemidas, Theophilus, Synesius, Ptolemæus, Euclides, Apuleius, Heliodorus ad Theodosiū, Dardanus, Demetrius, Democritus, Aristoteles de Mineralibus libr. 3. Theophrastus, Albugazal præceptor Platonis in hac arte,Plato iunior.in cuius Aphorismos,seu scholia commentarium scripsit Hameth,siue Hamech,& Seneca.

Latinè autem,Ioannitius,Rosinus,Ephistus,Florus, Almazatus ad Archiepiscopū Saragotiæ , Bernardus Comes Treuerus qui turbam Philosophorum à se collectam, & aliam ab illa quæ passim circunfertur, & quam sæpè citat,scripsit. Ray. Lulli. Ioan. à Rupe scissa.Pontius,Hortulanus,Clemens de secretis naturæ. Gilbertus Cardinalis. B.Ægidius eremita.cui abscribitur Canticum regium carmine Gallicè scriptum in honorem Conceptionis beatæ Mariæ.Magister Hospitalis,Androicus episcopus,Petrus & Durandus monachi,Valerandus de Bosco,Theodorus,Petrus à Villa noua frater

ter Arnaldi, Summa textualis, de sacro Bosco, B. Thomas de essentijs essentiarum & eiusdem breuiloquium, Stephanus, cuius est liber De magna & sacra scientia, Ioa. Dastinus Anglus, Holcot, Scotus, G. Parisiensis, Bernardus de Grauia, Dumbeleius, Aloisius Marlianus, Regor, Richardus anglicus περὶ χημείας, cui titulum fecit Correctorium, & Ianus Lacinius, à nonnullis visi, & alij permulti à quibusdam, qui illos huius artis studiosis prodere nolunt, auidè & secretò, vt olim libri Sibyllini, asseruati. Sunt & alij quamplurimi libri auctoribus incertis. Multi etiam galicè adfabrè scripti. Insuper multi hanc artem Chemicam exercuerunt, ad finemq; illius, & pulueris compositionem feliciter peruenerunt, qui ab Auicenna lib. De anima, dictione prima, ad finem cap. septimi; & à Vincentio in speculo naturali, enumerantur.

IOAN. Picus Mirandula libro De dignitate hominis.

Veteres consueuerunt res diuinas, altas & sublimes, sub velo multorum ænigmatum, & fabularum poëticarum scribere.

Veteres enim permulti sub fabulis poëticis tanta mysteria huius prætiosissimæ artis, & naturæ secretiora tractauerunt, & data opera occuluerunt. Nam fabulas, de dra-

Poetarum figmenta Chemica.

dracone quem Cadmus interfecit, qui postea admonitu Palladis, interfecti dentes seuit, vnde extiterunt illi terrigenæ fratres. De sacrificio Hecati apud Orpheum. De Medæa, quæ Æsonem filium Iasonis in iuuentutem restituisse fingitur. De Saturno, qui Cælo patri suo genitalia abscidit, & in mare proiecit, ex quorum commixtione sanguinis cum spuma maris Venus inde procreata est. De eodem, qui dicitur filios, mox vt nati sunt, comedisse. De Æsculapio qui eos suscitabat qui iam ferè erant extincti. De Ioue, qui sese conuertit in pluuiam auream. De pugna Herculis & Anthei. De oculis Argi in pauonis caudam conuersis. De Orpheo. De Pyrrho & Deucalione. De Androgynis seu Hermaphroditis. De Gorgone, qui omnes se conspicientes in lapides conuertebat. De Mida qui annuente Baccho, quicquid tangeret, in aurum cõuertebat. De Ioue conuerso in aquilam, qui subuolauit cum Ganymede in cœlum. De Dædalo & Icaro. De nube spissa cũ qua Iupiter circumdedit Io. De Phœnice, qui semper reuiuiscit. De Salamandra. De dracone, qui suo graui halitu homines interficit. De Demogorgone, vt scribit Boccatius, abauo omnium deorum gentilium & ab omni parte circumdato tenebris, nebulis,

lis, caligine, habitante in medijs terræ visceribus, qui vbi natus fuerit, vestitur quodam viridi pallio, humiditate quadam aspersus, & non prognatus ab aliquo, sed æternus, & parens omnium rerum. De Vulcano, qui cùm recens natus turpis esset & deformis, præcipitatus fuit in insulam Lemnos. De Helenes pharmaco, quod luctus, bilis, malive obliuia cunctis bibentibus inducebat: & similia poëtarum & philosophorum antiquorum figmenta, & ænigmata, Eustachius, Suidas, & alij auctores grauissimi, ad Chemicam artem referenda esse interpretantur. Etiam sub varijs ædificijs, quale fuit Labyrinthus. Picturis, imagunculis, quales erant Sileni. Characteribus, monstris, quales erant Sphinx, facie puellari, alis volucris, & pedibus leoninis: & Chimæra, prima parte leonis, imagine, ac ingenio, media draconis, postrema capræ. Et animalibus variè depictis & transmutatis, quæ in templorum foribus & palatijs, insculpta erant. Huius generis & figmenti, est Nicolai Flametij ænigma, quo effinguntur duo serpentes, seu dracones, quorum vnus est alatus, alter verò minimè, & vnus leo alatus, &c. Quod hodie in beatorum Innocentum cœmeterio Lutetiæ Parisiorum conspicitur. Quæ à doctissimis

Sileni Alcibiadis.

Anno Do. 1395.

tantùm, qui huius Chemici secreti tam rari, tam latentis, tã cœlestis thesauri, haberent cognitionem, intelligebantur. Sic Pythagoras, & Plato suam philosophiam numeris suis obscurarunt. Deum enim, & animas nostras, & cuncta quæ sunt in mundo numeris constare asseruit Pythagoras, ex eorumq; concentu & harmonia vniuersa gigni. Et Aristoteles libros aliquot à se editos perinde ac si non fuissent editi, quadam ad Alexandrum epistola, testatur. Vides ergo artem Chemicam non esse artem nouam, aut incertam, vt ignarum vulgus putat.

DE PVLVERIS,

SIVE

MEDICINAE PHILOSOPHORVM ET AVRI POTABILIS materiâ & compositione,

CAPVT SECVNDVM.

ILLA enim fit, ex pura argenti viui substãtia, vice seminis fœminæ, siue materiæ ac argenti viui, & ex mediocri & pauca sulphuris mundi auri, vel argenti, connaturalis & homogenei, vice maris, siue formæ ac sulphuris: igne artificiali, leni, æquali, humi-

Minima pars fæcũ sufficit.

humido, aëreo, vapido, exhalabili, propinquo natura, subtiliter, & continenter mouente, digerente, & excitante tantùm, & non vincente, virtutem mineralem formatiuam, siue coadiuuante proportionalem & naturalem ignem, optima commixtione coniunctorum, fæcibus heterogeneis primùm suauiter, & magno ingenio sublatis, ad solutionem, & fixionem fusilem, permiscibilem, ignibus inexpugnabilem, & cum omnis perfectionis differentia perficientem, siue transmutantem, frequenti sublimatione, seu contritione & assatione deductorum. Intereà dum plura de Harmonia Chemica, principijs naturalibus rei metallicæ & artis, ac operibus tum naturæ, tum artis, tibi per otium scribimus, hæc sufficiant, & boni consule.

Ignis secretus.
Thermæ philosophorum Balneum Mariæ.

DE PVLVERIS, SEV MEDICINAE PHILOSOPHORVM AC AVRI POTABILIS, mira, naturali, occulta, ac diuina vi, actione, & operatione in tria rerum genera, Animale, Vegetale & Minerale.

Caput Tertivm.

PVLVIS ille Chemicus, siue lapidem philosophicum, siue salem fusilem, siue sulphur, siue Elixir, siue medicinam, siue Aurum potabile appelles, miram certè vim habet in tria rerum genera, animale, vegetale, & minerale. Vnde veteres philosophi, animalem, vegetalem, & mineralem esse dixerunt. Nonnulli enim appellant Animalem, quia animam & spiritum habet: vel, quia aqua est anima eius & vita, quæ corpus seu terram viuificat & nutrit. Vegetalem, quia vigescit, alitur, & vegetatur appositiuè, crescitque siue multiplicatur, aut virtute, aut quantitate. Mineralem, quia à mineralibus extrahitur.

Quare dictus est, animalis, vegetalis & mineralis.

Multiplicatio duplex

In Animale quidem. Nam omne animal, siue hominem, siue brutum, ægrum intrin-

se-

ſecus vel extrinſecus, ad ſanitatem breuiſſimo tempore reſtituit. Quia qualitates primas, ſiue elemẽta ipſa, quæ à naturali ſymmetria deflectunt, & actiones labefactatas, humoreſque peccantes intemperamentorum ac corruptionis cauſas, ſiue internas & à ſe, ſiue extrinſecus incidentes, ad naturam ſuã reducit. Eſt enim ferè incorruptibilis, temperata per elementa ipſa purificata, & ſecreta à fæcibus quatuor elementorum, quæ ſunt corruptionis cauſa potiſsima: ideo temperatum corpus, & ſanum efficit, veluti ſpiritus vitæ, cuius vi, & ope, natura digerit indigeſtibile, & omne indigeſtum educit, omnes qualitates ſuperuacuas & peccantes abſcindit, ſpiritum viuificat, molle indurat, durum mollificat, ſpiſſum rarefacit, tenue inſpiſſat, macrum impinguat, pingue extenuat, calidum refrigerat, frigidum excalfacit, humidum deſiccat, ſiccum humectat, & calorem naturalem, ſeu humidum ſubſtantificum corroborat & confirmat. Eſtq; veluti (vt multi ſcribũt) medicinale corpus vniuerſale, ad quod omnes medicinarum particularitates facultateſque ſunt reductæ ac infuſæ. Propterea quòd illa eſt quinta veluti quædam natura, à veteribus philoſophis inducta, ſiue eſſentia, & anima tenuiſsima, purgatiſsima, pu-

trefactioni, seu corruptioni diutissimè plurimumq; resistens, & quàm ęgerrimè & laboriosissimè corruptibilis, in ęqualitate, & homogeneitate consistens, soluta ab omni concretione mortali, cęlestis, simplexque elementorum substantia, veluti temperata ex ipsis elementis purificata, secreta à materia crassiori, & superfluitate heterogenea quatuor elemẽtorum, sublimatione illa Chemica. Vnde Eusebius lib. contra philosophos, cap. 44. Socrates & Plato ideas seiunctas à materia, substantias existimant. Arist. contrà, lib. 1. De cœlo ca. 2. Nam Elixir seu puluis ille philosophorum, aut aurum potabile, ex homogenea, purissima, eademq; sublissima metalli fit substantia, cuius humori permiscibili. Quid autẽ inuenias sub cœlo magis homogeneum magisque similare, tenuioris substantiæ, tẽperatioris naturæ, corruptionique, seu putrefactioni minus obnoxium, ipsa pura metallorum, siue ar. vi. substantia? Elementa enim, vt Aristoteli placet, rerum naturalium in suo cẽtro sunt purissima. Ergo partibus heterogeneis, quæ sibi per accidens superuenerunt, sublatis, remanebit res purissima & homogenea, veluti eius semen, spiritus atq; anima. Non est ergo quòd mireris, aut inscius negare audeas, illam vim Eli-

Elixir, ex mediocri & purissima ar. vi. fit substantia.

Elixiris abditam, & admodum quàm paucis cognitam, vel creditam, nisi & velis Galenum, & quod experimento patet, mirari, aut negare, cùm inducit septicas vocatas facultates, causticam caliditatem possidentes, sed propter substantiæ tenuitatem citra dolorem adurentes. Num miraris, & negare desinis, cùm videas ar. vi. ceu metalli substantiam, igni, aëri, aquæ, terræq; absque læsione ferè peruiam, & ob substantiæ homogeneitatem per minima vnitam & commixtam corruptioni diutissimè resistere, & quibusuis iniurijs subuerti ferè non posse, quod certè nulli alteri rei generis siue animalis, siue vegetalis, contingit? Arnaldus lib. De secretis naturæ cap. 1. *Solus Mercurius est incombustibilis & aëreus, quod perfectionis est signum.* Prætereà quid dicas de auro, quod quantumuis ignitum, non minuitur, imò vel Aristotele teste ad finem 3. Meteor. omnia metallica vruntur, quòd siccam exhalationem habeant. At aurum, vnum omnium nequaquam vri solet, & vt testatur Plinius, quò sæpius ardet redditur perfectius, ob æqualem ar. vi. & sulphuris in eius generatione concursum & puritatem. Scotus etiam in sua Alchemia dicit, *Vt omnia metalla imperfecta vocantur, si auro cõparare velis, & omnia animantia imperfecta sunt,*

Libro De simpl. 9. ca. deconia. Propter maximam subtilitatẽ, maximè & citissimè agunt, & minimè lædunt.

si illa natura angelica & substantijs incorporeis, & à materia seiunctis compares: ita aurum ipsum, est imperfectius atque impurius nostra Medicina, quæ est lapis noster, quamuis sit de natura auri: quia est magis subtiliata & depurata à suis fæcibus, & abundans in subtilitate homogenea. Simpliciora enim sunt compositioribus perfectiora, fortiusq; & mirabilius sua subtilitate agunt, vt acutum magis pungit quàm obtusum. Hæc ille. Aristoteli enim elementa in suo centro sunt purissima. Non dubito propterea quin fatearis aurum ipsum ad vltimam puritatem, & ad extremam subtilitatem & simplicitatem reductum, multò perfectius, incorruptibiliusque esse auro naturali, & ad potabilem substantiam conuersum longissimo tempore corpora animantium à corruptione & intemperie conseruare. Vnde Scotus ait, *Ignis tollit esse ab omni materia, nisi à sole, id est, auro, ita quòd alia corpora metallica non possunt conseruari in suo esse, nisi in statu solari.* Nec asserere tamen velim medicinam hanc omnino incorruptibilem esse, quia fit ex re naturali, sed propterea quòd componitur ex materia cæteris omnibus incorruptibiliori, estque redacta ad subtilitatem, maximamque simplicitatem, facta fæcum elementorum corruptibilium separatione, ideo si illam ritè conseruaueris, diu incorrupta manebit, & ægrotis

grotis animantibus exhibita, longo tempore illa in sanitate conseruabit. Vnde medici iubent, vt cibo vtamur minus corruptibili. Cuius summæ medicinę cognitioni, studio, & perquisitioni, humano generi perquàm necessarijs, multi priscorum philosophorum, spiritu diuino inspirante, sese consecrarunt, hac potissimum ratione, eoque fine, non vt arte illa Chemica, imperfecta metalla in perfecta transmutarent, sicq; ditescerent, sed vt homines ægros curarét, vitamque illorum maximè diuturnam (in gloriam Dei) & ad præfinitum à Deo terminum illæsam conseruarent. Optabilius enim, & sanctius est hominem ægrum curare, & in sanitate diutius conseruare, quàm opibus ditescere, & illarum affluentia, ac cupiditate inexplebili, fortasse anima tandem perire. Vnde scribitur Ecclesi. 30. *Non est census super cẽjum salutis corporis.* Idem 10. *Auaro autem nihil est scelestius.* Nec sunt intereà prætermittendæ à philosophis Chemicis illæ Dei præceptiones de Eleemosyna dãda, & pauperibus alendis, nõ omissis prudentia & diligenti ac secreta cura ægrotorum sanandorum. *Hilarem datorem diligit Deus. Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum sæculi. Memento paupertatis in tẽpore abundantia, Vestra abundantia, pauperum*

Quare prisci philosophi Chemiam tractauerint.

Ecclesi. 35.
Psal. 111.
Ecclesi 18.
2. Cor. 8.

Ratio ci- natio.

inopiam suppleat. Morbus (vt tradunt medici) est immoderatio, siue intemperies quatuor elementorum, seu humorum, ex quibus corpus humanum & consistit, & ægrotat, & valet: atqui medicina illa Chemica, siue Aurum potabile, res est homogenea, & vniformis substantiæ in æqualite consistẽs, anima subtilissima, secreta à fæcibus, & veluti simplex elementorum substantia, & ideo temperata corruptioni, siue putrefactioni, quamminimùm obnoxia. Quare corporis humani elementa, seu humores temperat, caloremque insitum, & humidũ substantificum corroborat, & ægrum sanitati, moderationi, & temperiei restituit: sicq; ad præfinitum à Deo vitæ terminum à morbo tutum atque integrum conseruabitur, si modò illa medicina prudenter vtendo, naturæ suæ vires, & corporis complexionem aliâs supra modum nõ læserit. Vnde Geber lib. 1. cap. 33. *Aurum est medicina lætificans, & in iuuentute corpus conseruans. Insuper notauit quidam auctor innominatus, & scriptum reliquit, Deus cœli gloriosus, qui est benedictus, in genere creaturarum ordine temporis vltimum formatum fecit hominem, quem omnium creaturarũ aliarum dominum constituit. Vnde elicimus, omnia facta & creata esse propter hominem. Cùm ergo homo sit finis omnium, erit etiam finis ad quem ordi-*

Statutum est hominibus semel mori Heb. 9.

Vis medicinæ Chemicæ.

dinatur summa illa medicina, quæ Elixir dicitur, quæ non tantùm restauratrix est & reformatrix metallorum imperfectorum, sed etiam animalium ægrorum & infirmorum. Est enim argumentū sufficiens philosophicum, quòd actus actiuorum fortius agunt in dispositis patientibus, quàm in non dispositis. Cùm autem hæc summa medicina nihil aliud sit, quàm calor naturalis multiplicatus in substantia Mercurij fixa, & virtus caloris sit congregare homogenea & separare heterogenea: necessariò hæc medicina suo calore viuifico in corporibus animalium separabit heterogenea, conseruando spiritus & humores in homine citius quàm in natura metallorum, propterea quòd homo calore suo naturali proprio separat superfluitates heterogeneas, quas metalla calore proprio & connaturali minimè separare possunt, vt concipimus experimentorum persuasione. Hæc ille. Est enim (vt quidā scribit) hæc medicina spiritus vitæ penetrans omnes alios spiritus, præbens vitam, tincturam, & perfectionem tam corporibus solidis, quàm corporibus animatis, cùm sit subtilis substantiæ, & spiritalis naturæ multarum virtutum, & virium occultarum. De modo autem exhibendæ & dispensandæ illius medicinæ ægrotantibus, in potionibus, & catapotijs, consule librum Arnaldi à Villa noua, quem edidit de aqua vitæ: Lullium item de aqua vitæ, & de simplicibus,

&

& secretis naturę siue quinta essentia: & Io. à Rupe scissa, De consideratione quintæ essentiæ lib. 2. & G. Parisien. cap. De effectibus huius artis.

Mira lapidis, siue medicinæ Chemicæ vis & operatio in genus vegetale.

In genus Vegetale has facit actiones. Nā arborum & plantarum generationes, vt scribit Theophrastus De historia plantarū lib. 2. cap. 1. factitantur, aut sponte, aut semine, aut radice, aut auulsione, aut ramo, aut surculo, aut ipso trunco, aut etiam ligno minutatim conciso, illisque sępè morbi accidunt, aut communes, vel priuati quibus intereant. Quibus sanè medetur medicina illa. Omnes enim plantas, arbores, frutices, suffrutices, & herbas tempore veris magno ac miro suo calore viuificat, illarūque vim genitalem corroborat & excitat. Nam si illius medicinæ in aquæ dissolutæ quantitatem aliquam, in cor, seu centrum trūci vitis inieceris, flores & folia nascētur fructumq; mense Maio producet: sic in cæteris plātis, propterea quòd nihil aliud est, quàm calor veluti naturalis infixus suo humido radicali: & quia, vt Lullius scribit in praxi testamen. cap. 27. natura suo instinctu maximè desiderat, appetitque esse in profundo corporis elementati, in quo operatur, illius calorem naturalem, vimq. sementificam confirmando, quia est per uia omni

nibus corporibus, vnde Hyle appellata est. Hyle.

In genus Minerale. Nam omne corpus metallicum imperfectum, plumbum scilicet, stannum, æs, & ferrum, prætereà & argentum viuum vulgi, transformat vel in argentum, vel in aurum, cùm omnis perfectionis differentia, puritatis, ponderis, fixionis, coloris, extensionis, examinis seu probationis cineritij, cæmenti, ignitionis, fusionis, super vapores acutorum expositionis, adurentis sulphuris mixtionis, extinctionis, calcinationis, & reductionis reiterationis, & ar. vi. facilis, aut difficilis susceptionis.

Mira lapidis, siue medicinæ Chemicæ vis in genus minerale.

Præstereà lapidum pretiosorũ ægritudines, seu imperfectiones, aut diminutiones vel perspicuitatis, vel coloris, vel duritiei, vel ponderositatis curat & perficit, & ad virtutem naturalem, imò perfectiorem reducit, ac (vt scribit Albertus lib. Miner. 1. cap. 1.) vnum in alterum transmutat, antidoto illo medicinæ eius, quam Elixir vocant Alchymici, eorumq́ue ægritudines curantur, aut occulta eorum manifestantur, aut manifesta conteguntur.

Eiusdem vis in lapides pretiosos.

Arte enim illa chemica componuntur perfectissimè hi lapides, Smaragdus, Carbunculus, siue Anthrax, aut Rubinus vulgò, Adamas siue Diamantes, Beryllus: Balagius, siue Palatius: Crisoprassus, Chrysolitus, & alij.

Quòd arte Chemica, ex crystallo fiant lapides pretiosi.

De hac

De hac lapidum formatione, & metamorphosi Chemica, plura legere poteris apud Lullium in Theoria & Praxi sui lapidarij: & in praxi sui test. cap. 35. Addi possunt quæ scribit Plinius de Cleopatra, quæ vi Aceti philosophici margaritas resoluit, & liquefactas absorbuit, solamque in cœna vna céties * sestertium, spectante Antonio, cœnasse. Huius Cleopatræ meminit Barbarus corollario in Dioscorid. lib. 5. cap. 115. vbi ait, tres fœminas lapidem illum philosophic. composuisse, Cleopatram, Taphuntiam, & Iudææ gentis Mariam, cuius liber passim circumfertur.

Libro 9. cap. 35.

Id est, 250 millia aureorum.

INSVPER, mixtione huius medicinæ seu pulueris, vitrum fit flexibile, seu malleabile.

Plinius l. 36 cap. 26.

FINIS.

RELIQVVM est, huius sacræ, raræ, & abditæ artis Chemicæ studiose, vt causam adferamus, quare quæ sequitur doctrina excerpta ex Galeno, adiecta sit ad calcem huius libelli nostri. Quod profecto factum est, vt breui ac dilucida illius doctrinę intelligentia, quędam Chemicorum proposita obscura, tum in theoria, tum in praxi huius artis ab illis scripta, tibi clariora fiát.

Ga-

GALENVS, De simplicibus libr. 9. cap. de Conia.

Ablato cinere fit lixiuium. Cinerem autem vstorum corporum reliquias Latini nuncupant, siue natura sint lapidea, siue arborum, animaliúmve particulæ. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura: eius quidem quod empyreuma, siue igneam naturam habet acerrimam, ipsum quoque acerrimum est, eius quod tale non est, etiam moderatius. Quare & septicis vocatis facultatibus commiscetur, vtpote causticam caliditatem possidens, sed propter substantiæ tenuitatem citra dolorem adurens.

Vt cineres differunt ratione lignorum, lapidum, aut alterius rei sic & lixiuia.

Psalm. 92.

Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.

Eccles. 38.

Scientia medici exaltabit caput illius, & coram magnatibus in admiratione erit.

AVCTORES CITATI IN HOC LIBELLO, QVI hanc artem Chemicam approbarunt.

Ex AVCTORIBVS SACRIS.

ESDRAS

Salomon Propheta.
Dauid

EX THEOLOGIS

B. Augustinus
Adam à sancto Victore
B. Thom. Aquinas
Albertus Episcopus Ratispon.
Gulielmus Parisiensis
Scotus doctor subtilis
Vincentius monachus
Gaspar Contarenus Card.
Chrysigonus Polydorus.

EX IVRISPERITIS.

Oldradus
Io. Andreas
Panormitanus.

EX MEDICIS

Hippocrates
Galenus
Auicenna
Abuhali
Rhazes, Haly,
Dioscorides
Arnaldus à Villa noua.
Valescus de Tharanta
Petrus Aponensis.

EX PHILOSOPHIS.

Hermes Trismegistus
Geber Abenhaen
Aristoteles
Alexander Rex Macedoniæ
Suidas
Ray. Lullius
Marsillius Ficinus
Plinius Alchemista
Io. Dastinus
Bernardus Comes Treuerus
Io. Picus Mirandula.

EX POETIS.

Virgilius.

LIBEL-

LIBELLVS,

QVI TESTAMENTVM ARNALDI A VILLA NOVA INSCRIBITVR.

Lapis Philosophorum de terra scaturiens in igne perficitur seu exaltatur: limpidissimæ aquæ potu satiatus ad minus horis duodecim vndique visibiliter tumens. Deinde in stupha positus aëris sicci & mediocriter calidi vapore depuratus extraneo soliditatem suarum partium adipiscitur, & ab humore extenuatus superfluo, fit aptus contritioni. Quibus peractis, ex purioribus eius partibus virgineum lac exprimitur, quod cõfestim in Ouum Philosophorum positum, tamdiu pullifica concoctione foueri non desinit, donec colorum varietate denudatus cũ compare suo in niueo colore lætificat, & extunc sine metu periculi, sustinet pœnas igni crescentis, donec colore tinctus purpureo, egrediatur ex monumento cum regia potestate.

Finis.

EVIDENS ET MANIFESTA

ARTIS CHEMICAE COMPROBATIO,

Ex Petri Apiani Antiquitatibus desumpta.

PATAVII ante aliquot annos mirabile Alchymicæ artis argumentum inuentum est. Vrna fictilis, erat, his notata versibus:

PLVTONI SACRVM MVNVS NE ATTINGITE FVRES:
IGNOTVM EST VOBIS HAC QVOD IN VRNA LATET.
NAMQVE ELEMENTA GRAVI CLAVSIT DIGESTA LABORE,
VASE SVB HOC MODICO MAXIMVS OLIBIVS.
ADSIT FECVNDO CVSTOS SIBI COPIA CORNV,
NE PRETIVM TANTI DEPEREAT LATICIS.

Intra hanc vrnam reperta est minor alia, quâ apertâ, duæ ampullæ inuentæ sunt, affabrè elaboratæ; altera ex argento, altera ex auro purißimo quodam liquore plenæ, quo lucerna adhuc ardens per multa secula conseruata putatur. Vrnulæ inscripti erant hi versus:

ABITE

ABITE HINC PESSIMI FVRES,
VOS QVID VOLTIS VESTRIS CVM OCV-
LIS EMISSITIIS?
ABITE HINC VESTRO CVM MERCVRIO
PETASATO CADVCEATOQVE:
MAXIMVS MAXIMO DONVM PLOTONI
HOC SACRVM FACIT.

FINIS.

IO. CHRYSIPPVS FANIANVS, IO. PHILOPONO SVO S.

MIRVM quod tot tantisq; animal sauciatum vulneribus, tot ægritudinibus diuexatum Medicus sanet, pristinæq; restituat incolumitati, philosophus nequeat præditum sua labe metallum excludere, quod minus operosum, multoq; facilius videtur. Quis autem est, qui si vt animalium, sic inanimorum inspiciat ægritudines, non peruideat thecam illam animæ longè periculosius medicamentis exponi, quàm quod nihil habet præter ægritudinem cum animato commune? Et tamen audet is ipse medicus ægrotantis & sauciati dubiæ Saluti imponere manum, philosophus metallo non audet, quasi verò illius non vetatur periculum, huius quàm maximè, atq; ideo magis impunè quis hominem læserit quàm metallum. Quòd si quis ex læso metallo adulterinam posse cudi monetam inducat, quin itidem ex læso homine multa posse fieri homicidia induxerit? Vt si quis hominem interfecerit impunè; deinceps plures interficere nõ metuat? plus est interficere quàm decipere. An non is magis est noxius, qui quum se sanaturum ægrotum polliceretur, tamen interfecit, quam qui prauum numum dederit pro bono? Hic de bonorum aut particula ipsorum, illic de vita amis-

ſione agi oppertet. Vtrum verò carius? At maieſtas, inquies, hic regia attingitur. Annon & illic diuina. Regia quoq; maieſtatis magis intereſt tolli quem de exercitu, quam de theſauro numum. An non praeterea plus eſt ſeruare hominem, quam publicum augere ærarium? Decipere verò vel lege permittente alter alterum poſſumus: hinc quiſq; ad rem ſuam tuendam ſit cautior, ac deniq; ad tuendam Reipub. causã. Indignamur hodie ſi quis forte cõmunibus à natura hominũ facultatibus vtatur, quæ tandẽ non ſocietate vlla, ſed diſſidio, non pace, ſed bello propria effecta ſunt: ſi quis aliquem interemerit, diſſimulamus eiq; parcendum ducimus. Negligimus itaq; Dei præceptum, quod eſt vt nihilo ſeſe plus, quam alterum quis diligat quod quam ſit amicorũ proprium & peculiare, & eorum quidem vt Pythagoras ſentiebat, communia quæcunq;, quid ab amico queri-mur hodie de peculio nobis aliquid auferri? Atq; ideò rectè Socrates execrari eum ſolebat, qui primus vtilitatem à natura ſeiunxiſſet: idenim querebatur caput eſſe exitiorum omnium. Eſt equidem & deſtruere metallum atq; deterius facere, & hominem interficere vtrumq; malum, & quidem altero alterum magis vitandum: verùm qui ſanat non interficit, non deſtruit qui reſtaurat: manus Mediæ ægro imponitur, non ſano & bene habenti: manus itidem philoſophi vili & imperfecto metallo, non ſano & perfecto. Committendum itaq; vtrumq; eſt & bonis & peritis hominibus, non iniquis non e-

tiam

tiam indoctis. Quòd si ita fiet, erit quod de hominis salubritate, de metalli pretio speremus. Atq; ad hoc quidem ars ista, quam veteri & exoso vocabulo Halchemisticen dicimus, magno cum Reipub. emolumento, si modò percipi possit, ab Heroicis vsq; temporibus comparata est. Nosti enim quid de ea magni philosophi referant, quid poëtæ, quid etiam historici. Quæ miracula naturæ nemo non ferè vana & ficta putat, & ad fallendum iuuenta. Atq; hoc magis, quod illa ipsa artis præcepta à quouis quotidie teruntur, & ab ijs potissimum accommodantur ad vsum, qui & ingenio parum valent & diligentia. Factumq; est nescio quo fato, nisi forte quòd nimis abdita, aut incredibilis videtur vt à permultis literarum bonarum professoribus posthabita & neglecta sit. Quo euenit, vt qui minus de literis meriti sunt, eam damnent, nedum contemnant: quod quid potest esse in humanis iniustius? Hoc velim mihi credas, quod te puto existimare, vt nisi quis magnarum sit artium disciplinis instructus, parum possit in hac arte proficere. Est enim collecta tum ex naturalibus tum etiam ex mathematicis ac supernaturalibus præceptis. Quæ quoniam tibi perspecta sunt & cognita, aditum tibi præstabunt ad eam patentiorem: Si modo tibi amplectenda ea ars videtur, quæ præter innumeros naturæ rerum effectus id etiam habet, vt qui eam consequetur, possit scientiã suam multis opibus diuitijsq; cumulare. Sed si nostra leges quo es videlicet acutissimo ingenio, iudicio pera

eri, cognitione rerum multarum, memoria tenaci capacißima, id non dubito quin facilè consequare. Atq; eò præsertim & scriptum tibi & dicatum hunc librum, quod etiam me facturum per literas antè promiseram, existimes velim. Lutetiæ, 14. calendas Nouemb. 1559.

Ἰώαν. χρυσίπ. φανιανοῦ ὡς ἀναγνώστην

Ἄργυρον χρυσὸν μεταβάλλειν ἥδε διδάσκει
 Λοιπά τ', ἀναγνωστὴς πάντα μετάλλα βίβλος
Θαύματ' ἑνὸς λίθακος καὶ πᾶσιν ἄπιστα κελεύων
 Τῷδε θεὸς πόρον ἦν ἐξαλαέιν πενίαν
Εἰ γοῦν πλοῦτον ἔχειν ἐθέλεις ταχέως ἐπὶ τοῦτον
 Βίβλον ἐπίστρεφον γ' ὄμματα, σὴν δὲ νοῦν

Adeundem.

Quæ te torquebant aliorum ænigmata, Lector
Explicat ista modò pagina rara tibi
Poßit vt abstruso quicquid natura lapillo
Condidit, ingenuis arte patère viris
Poßit & argentum subitò vel cinclus in aurum
Vertere qui præsens calleat artis opus.
Ergo age naturæ loca in accessa hacce potentis
Arte petas, liber hic dum tibi monstrat iter.

IOAN-

IOANNES CHRYSIPPUS FANIANUS,
Michaëli Filio Regis Burgiæ. S. D.

LVtetiæ vna cum essemus, postquam rogatu tuo ita de te ad Henricum Regem scripsi, vt non te lateat haud parum cōtulisse tibi scripturam meam, libuit tibi editionem, eam quam de libro artis metallicæ metamorphoseos Philopono meo paulò ante receperā, mihi non vulgariter commendare. Quod ego placitum tuum secutus dedi operam, vt quàm primùm pòst discessum tuum liber exiret. Eum nūc tibi mitto editum, atq; ita editum vt non nisi à te & Philopono meo possit intelligi. Quod si ita tibi probè editus videtur, satisfecisse me arbitror voluntati tuæ: sin aliter, in causa esse putes nimiam seueritatem tuā. Cùm enim displicere nollem populo hac in re, quod ne æquum quidem videbatur commodare non potui. Secutus es ipse quidem Alexandrum: ego verò, sed disparibus tamen in rebus, Aristotelem. Vale.

IOANNIS CHRYSIPPI FANIANI DE Arte Metallicæ Metamorphoseos ad Philoponum.

Ars ad metallica multiplex.

INTER ea, quæ de Metallis proferuntur, nihil est admirabilius arte Metallicæ metamorphoseos, ad quam accedunt aliæ duæ, vt sint tres in hoc genere, quibus imprimis vtamur, artes: vna fodinarum (frustra enim aurum & argentum, æs, ferrum. natura diuina genuisset, nisi eadem docuisset, quemadmodum ad eorum venas perueniretur) altera liquandi metalla ipsa, seu pumices ærugicos, atq; inde conficiendi quiduis, quæ & fabrilis dicitur, & Chemistica ἀπὸ τῆς χημείας. Quid namque iuuaret iuuenta materia, nisi confectionis eius fabricam haberemus? Tertia metamorphoseos, de qua hoc libro dicere instituimus, vocaturq; Halchemistice, ab Halchemia? ἅλα enim Græci salē appellant, χημείαν fusionem: & hęc ars circa fusilem quendam salem peculiariter versatur. Ita cum vtilitate, quam Deus hominibus dedit, ars aliqua coniuncta est, per quā illa vtilitas percipi possit. Duę priores mechanicæ atq; chirurgicæ: hæc vna pars est philo-

Ars Chemistica.

Halchemistice.

philoſophiæ eius, quę circa rerum naturam
cauſſasq́; vertitur. Docet. n. & metallorũ &
cæterarum quoq; rerum, quæ cum his ali-
quo naturæ vinculo coniunctæ ſunt, natu-
ras atque cauſas. Diuiditur autem in duas
parteis. Prima inuentionis eſt & Theorice Diuiſio ar-
dicitur: Secunda diſpoſitionis, quæ practi- tis.
cè appellatur. Ergo primum de Inuentione
in qua metallorum naturam, non omnium
quidem, ſed eorum duntaxat, quæ ad opus
ipſum metallicæ metamorphoſeos pro-
pius accedunt, inueſtigabimus: poſt de ſe-
cunda parte dicemus. Metalla alia opibus, Finit mul-
alia delicijs, alia temeritati fodiuntur: Nam tiplex ſtu-
aurum cui perſępe æs: & argentum, cui ſtã- dium me-
num & plumbum adnaſcitur, diuitiarum, tallorum.
vt ferrum belli cædisq́;, & Gemmæ pigmẽ-
taq́; voluptatis gratia quæruntur. Metalla Metalla
autem græci vel à μεταλλαώ, quod perſcru- vnde.
tor ſignificat (Solemus enim intra terræ ve
nas metalla ſcrutari) vel ἀπὸ τȣ̃ μετὰ τὰ ἄλλα Notatio.
ἐυρέσθαι, quod alia poſt alia inueniantur. Ita
Plinius quòd vbicunq; vna inuenta vena
eſt, nõ procul inuenitur alia, quod quidem
& in omni ferè materia, metalla Græcis di-
cta exiſtimat. Aurum ex ſulphure rubro, Auri gene-
ſplendido, ignibus inexpugnabili, tenuiſ- ratio.
mo, de fęcatiſsimoq́; argento viuo, optima
commixtione purum atq; rutilum concre-

Auri delectus. Auri docilitas. Argenti generatio.

ſcit. Sed auro alio aliud melius. Melius id quod decoctum magis, digeſtumq́; eſt, corruſcos indicis perferens affrictus. Nullum aliud metallum laxius dilatatur, aut numeroſius diuiditur. Argentum tinnulum eſt, dulce ſonans, perſplendidum, ex candido & prætenui, ſed paululum vnguinoſo ſulphure, nec ſatis coƈto, & argento viuo ſubtili ac defæcato, non benè commixtis concretum. In generatione enim argenti plus ſulphuris concurrit, quã argenti viui, quod inde facile eſt deprehẽdere, quod cùm auro miſcetur, eius colorem inducit. Quum autem color auri & argenti è ſulphure prodeat, ceu forma in argentum viuum, id eſt, materiam ipſam agente, & vis coloris ſit in hoc, quam in illo maior, conſequens eſt in hoc quoq; plus ſulphuris ineſſe. Inde eſt, vt in argento negemus æquam ſulphuris & argenti viui commixtionem, quod & ipſa experientia apertiſsimè oſtẽdit. Siquidem in igne lõgo tempore ardens ac ignitum, in niueum tandem puluerem deficit, auolatque argenti viui quicquid ſuperuacuum offenditur. Quare æqualitate vtriusq; ſubſtantiæ tum aurum æquat, commixtione nequaquã. Sulphur enim argenti cum non ſit ſatis digeſtum, etiam num vnguinoſi nonnihil habet: quod cùm argento viuo con-

Color auri & argenti vnde.

Naturæ peccatum in argento ab ipſa experientia.

Auri & Argenti diſcrimen.

contrariū existat, debitam impedit cōmixtionem, auolanteq; argento viuo, comburitur & perit. Vnde quoq; est, vt igne minuatur argentum, tandemq; dispareat. Eadem ratione fateri cogimur in auro puro ęquam esse sulphuris atque argenti viui lancem. Quantumuis enim ignitum nequicquam minuitur: imò verò, vel Plinio teste, quo sæpius ardet, efficitur perfectius. Quod fit propter æqualem sulphuris & argenti viui in eius generatione concursum, & puritatem. Æqualitas enim quæ, vt Pythagoræ placet, amicitiæ tùm parens est tùm altrix, tam inuictæ in eo compositionis, vt in cæteris quoq; rebus causa est. Dixi autem auro puto: Solet enim vt plurimùm è suis cuniculis erui vtcunq; argentum continens. Quod si argenti viui plus haberet, igne euolaret superfluum, minueretur q; ipsa auri moles. Argentum enim viuum omne sine sulphure fugacissimum est: à sulphure autem retinetur æqualitatis proportione seruata. Alioquin si plus mole sua auri sulphur argenti viui retineret, aurum ipsum quicquid attingeret sibique adglutinaret, id ipsum ob sui sulphuris intentionem retineret, faceretq; suę naturæ: neq; opus esset tot ambagibus ad decantatissimum illum lapidem Philosophorum, quo t eius Autho-

Naturæ in auro integritas.

Argentum natura in auro.

Argentum viuum fugax sine sulphure

Digressio.

Antipophora. res prodiderũt. Nec verò inficias iuerò esse, aut fuisse nonnullos, qui paruo aliquo auri frustulo, pulueris interdum, interdum quoq; humidioris materiei formam referente, quod vtrũq; tamen nihil aliud, quam auri ipsius spiritus, atq; igneus quidam vapor, quem Heraclitus animam esse dicebat, argentum, æs, stannum, plumbum, ferrum & argentum viuum in aurum conuerterint: quod & vidisse se & nouisse facere, Cornelius Agrippa in suis de occulta philosophia libris scriptum reliquit, & refert Marsilius Ficinus fieri: verum id frustulum non tàm sola auri forma aut materia est, quàm purioris pars atq; vegetioris, quæ in ipsius centro inclusa erat, ex vtroq; concreta, artificioq; elicita. Sunt enim elementa ipsa, authore Aristotele, cum rebus reliquis naturalibus in suo centro purissima: & ea pars auri, ipsius semen est, spiritus atq; anima, qua aiunt ipsum viuere: queve, si conuenienter educetur, fit aliquando futura vegetior, paulatim igne promouens in ampliores vires. Ignis enim vt quidam ait, ipsius est pabulum & alimentum: atq; vel ob hoc à nonnullis salamandra nominatur, & ego dixi igneum vaporem: hac etiã de causa appellatur pyraustam: quodq; vegeat, herbam virentem: & phœnicem, quod vnicus

Mira auri spiritus vis

Auri spiritus nomina varia.

cus sit tam stupendæ naturæ spiritus, ac quod precipuos acquirat colores, nigredinem & albedinē. Moly herbam quā, Homerus ait radicem quidem habere nigram, sed florem lacteum. Ita enim ille Odyss. 10.

ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος·
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι. Quibus quid aliud designasse huius artis peritis videri, quā eum, aut si qua alia est illius ipsius philosophici lapilli materia, spiritum potest? Est enim is euulsionis è sua terra, in qua altas iam ferè radices egit difficillimæ: & lapidi illi perinde arduę vulsurę, vim expellendi omnigenum mœrorem ægritudinemq; veteres tribuêre, vt verè eo nomine Moly appellari possit, atq; in aurum vel argentum conuertendi reliqua metalla mutabilia, sicuti stannum, æs, plumbum, ferrum, argentum viuum: quod & spiritum istum sibi vendicare docuimus. Hinc meritò eum Moly & salutem metallorum vocauerimus. Neque enim tātum supra terram, vt apud Ciceronem est, sed in intimis eius tenebris plurimarum rerum latet vtilitas: quæ ad vsum hominum orta, ab hominibus solis inuenitur, metallorumq; salus inclusa in his ipsis est: quæ euellenda & extrahenda penitus, non circumcidenda, nec amputanda est.

Auri spiritus cum lapide Philosophico cōparatio.

metallorū salus.

Sed

Sed quò maior in eis præstãtia & diuinior, eò maiore indigent diligentia. Conueniet autem imprimis sumsisse ἄλοπον, atq; adeò illud Helenes pharmacum, quod luctusq; bilisq;, maliq; obliuia cunctis bibentibus inducebat. Pòst deinde soluenda auri compago, vti spiritus naturalis, quo inclusus est, occultè subter labente monumento oboriatur, oculorum aciem multipliciter perstringens. Istuc enim tabernaculum instar silicis ei circũdedit natura: quo priusquã fuerit exolutus, cognatũq; æthera petierit, nullas flammas edit, ne vitæ quidem vllius habiturus est consuetudinem. Vbi verò excesit è fragilibus, per quos sparsus erat meatibus, estq; ab omni prorsum colluuie purgatus, in infinitas se attollit formas: modoq; in herbam gignit, modo in lapidem, aut in insolitum quoddam animal: interdum in æquor, aut vnionem, aut gemmam, aut metallum: dulceq; iubentibus iam flammis emicans, in multas statim colorum myriadas variat, viuitq; portentorũ semper effector ac magus, isto nequaquam fatiscẽs labore, sed vigore ac viribus indies adolescẽs. Quod quoniam crebrò à nobis contenditur quid sit quóve possit modo tenebroso isto carcere liberari, deinceps explanabimus. Iam enim ad hanc artem

Spiritus auri formæ variæ.

tem omne ferè translatum est certamen multo honore quæstuque vigentissimam, atq; vt à Suida traditur, Ægyptiorum olim contra feros & formidabiles Diocletiani impetus diu seruatricem, dum in vllius honestioris fructuosiorisq; rei labore vigilari non poterat. Sunt itaq; qui aurum dispensent, ex eoq; vicissim secernendi Elementa nullum faciant finem, dum putissima quædam, nullisq; naturalibus obnoxia inquietudinibus natura subsederit, quod quintũ iunt elementum, seu corporeæ substantiæ emperamentũ esse. Est enim id velut quina quædam natura ab Aristotele inducta, uæ soluta & libera & segregata ab omni oncretione mortali terra vacat & humore ec flabilis est nec ignea: Sed seiuncta ab ijs itatis notisq; naturis, cœlestis magis haetur substantia. Vtuntur autem ad hanc m lauacro, in quo vi ignis suppositi reissa, auri quasi sordes absorbẽtur, abeunte in intimam munditiem omnia: obdura oque, ac tantum non adamantæa ipsius bles contunditur, interioremq; subit liationem, atq; interitum absq; intertrimé ne quis fortasse putet tàm integrum in ne metallum igne aliquodfariam posse enuari quo vel ob id maximè reliquis oibus prælatum esse in suis naturæ histo-ria-

Huius artis vis ab exemplo.

Auri spiritus quid.

Modus ei ducendi auri spiritum.

Auri præstantia.

riarũ libris Plinius scribat, quod vni rerum nihil igni depereat, tuto incendijs rogisq; durante, quoq; sæpius arescit, hoc magis proficiente ad bonitatem materia. Tametsi namque eadem ipsa moles immanitate pondereq; decidit: viribus tamen permanet, nec est vnquam quicquam defectura: nec verò solum, quod ipsi haud citra miraculum peculiare est, non fit deterior, sed magis atque magis enitescit. Demigrat de statu quidem suo nouum sibi vt ingenium induat: deijcit de pondere, ipsumq; leuitate permutat: fitq; in ea, vti paucis vera absoluam; & duritiei & reliquarum prorsus qualitatum vicissitudo. Sed & vires, quas antea habuerat, hoc trãsitu nobilitatas recipit, multoq; pristinis vegetiores, & inexhausto quodam retinentes splẽdore. οὕτως γὰρ ὁ χρυσὸς ἑψόμενος, vt Pindarus ait, αὐγὰς ἔδειξεν ἁπάσας. Huic enim occulta ea vis initiò instar igniculorum quorundam inest, quam suscepto paulatim incremento, tandem ad fastigiũ, atq; ad eò ad fabulæ, quod dici solet catastrophen erumpit: ac tum tale ferè quiddã potest, quale de Lynceo scribit Plutarchus: Saxa quoque & arbores oculorum acie penetrasse. Est enim ei ex adaucto ingenij sui acumine tãta penetrãdi vis quæsita, vt metallis sit omnibus ὄστρακον

Pindari, de auro sententia.

Auri occulta vis.

quod

quod dicitur παρεργόν. Atqui ſunt nonnulli, qui argẽti requirant ſpumam aut argentũ viuum, aut argentum ipſiſsimũ, aut ouum, capillos, aut humanum ſanguinem, aut vrinam aut vinum, acetũ aut herbam, vt dicunt, Lunariam: Atq; iſti quidem commemorandis varijs & horrendis nominibus nos territant, cùm hæc omnia vna gens ſit: atq; ita ex vno, vt in prouerbio eſt, multa faciunt. Sed redeamus ad argentum. De lapidis enim materia, quoniam inter huiusce artis maximos authores non parua contẽtio eſt, alio loco nobis copioſius diſputandum. Argentum ergo ſulphur habet, vt ſuperius docuimus, paulum admodum vnguinoſum: quo fit, vt igni diſtabeſcat. Dixi paulum admodum: habet enim fermè omne nonnihil in cẽtro ſulphuris digeſti: proinde omne propemodũ etiam aurigerum eſt. Cuius rei periculũ fieri conſueuit Chryſulca. Hæc enim argentum inuolat, diducitq; ab auro ſiderati cruoris inſtar ſidente, incorruptoq; emergente. Dulcioris tinnitus eius cauſa eſt ſubtilitas argẽti viui, glutenq; ſulphuris. Quod autem ſulphure cõſtet glutinoſo, vſu quiſq; diſcere poterit, vbi hydragyro ſulphur ſuppoſuerit vulgare, quod totum gluten eſt: ex ijs enim duobus intra menſem viderit argentum puriſsimum

Variæ opinationes de lapide Philoſophorum differentium.

Argenti ſulphur.

Aurum naturâ in argento.

Chryſulcæ effectus.

Cauſa tinnitus argẽti.

Hydrargyri & ſulphuris vulgaris mirum Authoris experimentũ

mum concrescere, vti nos quoq; vidimus, tempore & loco vsi ad hoc aptis. Aurum argentumq; quo mollius, eò pulchrius. Stannum ex tenui sulphure ac subtili, & argento viuo pręingui & denso malè mixtis cōpactum reperitur, hoc etiam nomine stridulum. Cum argento nascitur, mixtisq; venis conflatur. Plumbi duo genera nigrum atq; candidum, pretiosissimum candidum. Nigri duplex est origo: aut enim sua prouenit vena, aut cum argento & stanno nascitur. Vtrumq; ex vnguinoso, bituminosoq; sulphure & eiusdem qualitatis argento viuo constat. Quod iudicare facile, vbi candente licio in virulentum fumum abijt, nulla relicta calce. Depurgatum in aurum & argentum vertere, ipso experimento didicimus. Tunditur primum emolliturq; liquido quodam in calice chutræ seu testulæ, in didemq; conijcitur in ampullam vitream, vt Smegmati suo inspergatur: ita suis strigmētis spoliatum euadit niti dum. Datur & deinde licio, ac si quid est impuri reliquū, ignibus exolescit, argento cum auro residuis. Sed asciscendum aliquatenus argentum viuum pro ratione materiæ. Huic metallorum soli incrementum cōcedit Galenus: quod, vt Plinius author est, derelictū fertilius reuiuiscit. Æs & ferrum eiusdem penè

Auri argentiq; delectus. Stanni generatio. Plumbi genera. Plumbum ex quibus constet. Mira plumbi metamorphosis ab ipso Authore inuenta. Incrementum Soli plumbo attributum. Aeris & Ferri discrimē.

penè compositionis sunt: nisi quod hoc minus habet argenti viui, sulphuris plus & vnguinosioris atq; ideò durissimum vixq; flexibile. Hoc solum etiam difficulter liquescit. Æs minus est cæteris fusile, minus etiam habens argenti viui. Sulphur autem ipsius proximè accedit ad maturitatem, paulumq; abest à debita decoctione, quòd ipsum æs corruscum efficit. Cum argento coniunctum ipsum reddit vocalius, inque suum colorem conuertit: quod è sulphuris in eo redundantia accidit. Sed hactenus de auro argento, ære, stanno, plumbo & ferro: deinceps de alijs metallis. Iamq; primum omnium occurrunt sulphur illud vulgare atque extrarium & argentum viuum. Hoc sulphur terrestri videtur esse bitumine quodam commistum, quod & Virgilius in Ætna scribit, & ad plumbi formam suscipiendam idoneum aduentu peculiaris sibi argenti viui, quod in plumbis inest. Virus est atq; fex sulphuris metallorum omnium ipsius subtilitatē aliqua ex parte referens, sic vt concursu argenti viui nonnunquam in metallum induretur etiam prætiosum, agēte calore. Id equidē sum expertus in minio factitio quod ex argento viuo & sulphure conflatur: nonnulli cinnabarim appellant. Ex eius enim drachma licio argen-

Ferrum.

Aes.

Aeris sulphur.

Aes cum argento.

Color metallorum vnde.

Sulphus vulgare.

ti puri obolum exprompsimus. Vbi verò maxima istius sulphuris contigui, nullisq; pumicibus aut cautibus implexis hubertas vehementem radiorum solarium calorem reflectit, continuo ardet, locumq; ipsum metallicę generationis beneficio dispoliat. Internus quoq; vapor hanc materiã quandoq; solus accendit. Argentum viuum latentem quoque, vt sulphur, in se quendam habet spirabilem calorem, vegetumq; spiritum, auri argentiq; semen, vbi pulsu agitatur externo, quod pulchrum & suspiciẽdum arcanum in hac arte est. Idem & aurum & metalla reliqua exterit, mollit, imminuit, in seq; conuertit. Est autem argentum viuum, vt plerisq; placet aqua multum viscosa, ac proinde sicca magis, quàm humida: Addidi multum: omnis enim aqua aliquantillum viscosa & glutinosa est: quod intrinsecæ penitissimæq; eius substantiæ in ipso etiam latere efficientia declarat. Latet enim initio districa in pulueris modum atque adeò in sectiles quasdam atomos distracta terra, aqua coagmentatur in massam, quæ euanescente liquido tandem indurescit. Calor enim circumpariens, atque ipsius etiam terrę ariditas aqua diluentem humorem propellit, retento glutino. Aliter autem quî potest manere cõpages, qua sub-

Argentum ex minio factitio.

Argentum viuum.

Vis argenti viui & definitio.

Omnem aquam viscosam ab exemplo.

ſublata rurſum puluis fuerit later, aut vda forma luti? De auripigmento, pyrite, ſtibio, chryſocolla, alumine, chalchanto, & id genus reliquis (ſubſequuntur enim iſta) id obiter dicam, nihil aut parum ad lapidem cõferre. Cõferunt alia ad extrinſecus dealbandum, inaurandumq́ue; alia ad ſolidandum & abſtergendum, ad chryſulcam alia: quæ quomodo fiant, quid attinet enarrare? Vnum hoc minimè prætereũdum videtur, auripigmentum auri quoq; venã eſſe quandam, ſed inopem atq; indigam. Refert Plinius, Caium principem, huius excoqui iuſſiſſe pondus ingens, feciſſeq; aurum omni ſpecillo probatiſsimum, ſed ita exigui põderis, vt damnum ſentiret. Pyrites totus argentum viuum & ſulphur. Alumen autem ferunt olim inuentum fodiendi finem fuiſſe. Qua ratione prorſus ſum ignotus: cùm ſit ſalſugo terræ in argentum viuum promouentis, & inuenta fuerit æris vena infra alumen alba. Verùm quoniam de metamorphoſi metallica nobis propoſitus eſt ſermo & eam circa ſalem fuſilem quendam verſari, vnde Chalchemiſtices nomen habuerit demonſtrauimus, porrò & metallorum ad hanc artem ſpectantium naturam, cauſasq́; quadantenus (traduntur enim iſta à Plinio copioſiſsimè) explicuimus: vi-

Auripigmẽti exemplum.

Pyrites. Alumen,

dendum deinceps quodnam ex ijs, quidnámve aliud eum pariat salem, vnde potissimum eliciendus sit. Alij namq; eum eliciendum ex auro argentoque profitentur, quorum pleriq; omnes disciplinam pertinacissimè & mordicus tenemus: alij ex auro solo, alij ex vtroq; & argento viuo, atque id quidem alij alijs modis. Nam & Geber libro, cui titulus, Testamentum, aurum & argentum in calcem extremo quodam ac diutino igne verti, calcemque postmodum discussoria vi quadam vaporis aquæ subditis ignibus efferuescentis in laticem resolui ac mox in salem gelari scribit. Et Arnaldus à Villanoua in calcem eadem abire tradit argentei cuiusdam liquoris ope commodùm depurgati multis humescentibus discoctionibus. Lullius autem, qui paulò hac in re Arnaldo ac Gebero religiosior est, præcipit assumendum vinum album vel rubeum, atq; innumeris vaporarijs sic assuefaciendum, vt in calcem exeat, aut vanescat prorsus, subsidente tamen exili atque imperceptiore quadam substantia, quam velut quintam illam rerum omnium, quæ sub concauo cœli Lunæ continentur vim, seu mundi animam esse innuit. Hac supradictum spiritum è suo corpore depurari contendit. Cuius fermè calculi est, præterquam

Variæ de materia salis philosophici opinationes.

Opinatio Gebri.

Opinatio Arnaldi à Villanoua.

Opinatio Lullij.

quam quod destillationem subticet Aurelius Augurellus in suis de Chrysopeia libris. Albertus autem cognométo Magnus omnium, qui hanc artem tractauerunt, disputator multorũ consensu acerrimus cum Arnaldo verbis ferè dissidet, re consistit. At Pantheus istorum nuperus scriptor, signis quibusdam ignitis docet aurum ita posse mollescere, vt in aquam illam corrumpentem αὐτόθεν, vt Græci dicunt, ac sui natura quandoq; emergat. Libri autem permulti, quorum inscriptio nullum præ se fert Authorem, alios modos habent, veluti scandente spiritu, corporis eleuationem, quod sublimationem appellant, & vt eorum vtar vocabulo, fixationem, quæ est partium vtriusq; colligatio quædam, induratio atque consumptio in puluerem. Prętereo hîc quę ijdem ipsi habent dissolutionem, distillationem, coagulationem, certificationem & id genus permulta ea de re etiam prætermittenda, quod nihil aliud ad hoc negotium, quam tenebras atq; caliginem offundant. Atq; haud ferè vllus est qui Halchemisticæ illius disciplinæ præcepta dilucidè quod sciam, hactenus enarrarit: omnes omnia ænigmate ac prodigiosa quadam oratione data opera occuluerunt. Neq; abs re profectò: non enim fas videbatur tanta

Opinatio Aurelij Augureli.

Opin. Alberti Magni.

Opin. Panthei.

Varij modi ad lapidẽ Philoso.

Omnia de hac arte mandata litteris ænigmatica.

mysteria non ænigmatum inuolucris quibusdam ac verborum portentis inuoluere, vt videlicet eo nomine prophana ab illis, tanquam ab eleusinis, turba perpetuum abacta fieret ad audendum exanimatior. Ecquid enim absurdius intolerabiliusque, quàm inconditæ insanæq; plebeculæ vulgus tàm inexpugnabilibus fretum præsidijs, alioquin etiã iam satis cornua tollés, insolentius abire? Sic Pythagoras & Plato suam philosophiam numeris suis obscurarunt: & Aristoteles libros aliquot edidisse se perinde, ac si non fuissent editi futuros quadam ad Alexandrum Epistola testatur. Sic & Lullius suum vinum ita durè ac peregrinè tractandum scribit, dum in cinerem aut quid aliud leuius deficiat aut penitus euanescat. Ita tractatum asserit quintam illam suam naturam euomere. Ea autem ad suum lapidem vtitur: Cæterum lapide ad metalla reformanda, nobilitandaq;. Cedo quæso quidnam cum metallis vino est aut fuit vnquàm, aut fore etiam putas commune? Non minus à natura dissentire videtur ille quam qui ex asino hominem, ex homine leoné enasci putat, aut aliud quippiam alienius. Perge verò quot horrenda ex literarum notis sibi ac sui studiosis passim monstra confingit? Vt sæpe, b, assumendum

re-

relinquendum, t, & a in, r, mutandum, aut si mauis, r, in a. & mille alia (libet enim paulisper agere personatum Momum & acriori criminatione Lulliū insectari) iubet deridicula: itaq; legentis animum impudenter eludens, literarum illi mutuas pro lapidis philosophici descriptione vicissitudines obtrudit? At designant inquies, eæ literæ singula, quibus ad perficiendum illum lapidem est opus. Designantur profectò res, quæ neq; cœlum neq; terram attingunt. Quid enim menstruū seu menstruale? Quid lunaria rectificata, salpetræ, quinta essentia, & eius generis innumerabilia, inter se etiam plurimum diuersa, ad singularem & vnicum lapidem? Tametsi enim ille siue lapis est, siue quid aliud lapidi non prorsum absimile, se in multas ac varias vertit formas, editq; res, quæ à natura, sua videntur remotissimæ, cùm tamen nihil distent, res tamen ita est vsq; ab initio vna: nec alieni ad se quicquam admittit, alioqui in cassum abituris omnibus. Atq; ideò iure à permultis manifesti mendacij Lullius insimulatur: nisi forte depresso illo vini in quintam vsq; substantiam liquore materia commodissimè lapidis educitur, aut potius hoc opus est, quod mihi aliquando ob oculos posuit vnicus Execedistes, magnas

Operis philosophici descriptio.

Fornaces. Vasa.

quippe fornaces, atq; vitro easdem varie redimitas ostendens. Vasa erant singula in suis sedilibus habentia sedimenta, atq; interius dispari dicatum sacrumq; munus. Quid enim rem tam diuinam celem diutius? Erat autem intus circumacta moles quædam mundi præse ferens imaginem ipsissimi: Quippe ibi terra videbatur in medio omnium consistēs, aquisq; circumfusa limpidissimis in varios colles, salebrosasq; rupes assurgebat, fructum ferens multiplicem, tanquam humentis aëris imbribus tempori irrigua. Vini quippe videbatur simul & olei & lactis atq; pretiosorum omne genus lapidum, & metallorum esse apprimè ferax. Tum aquæ ipsæ instar æquoris, sale quodam pellucido, albo interdum, interdum quoq; rubeo aut fuluo, aut rubro multisq; præterea variegato coloribus inlitus, inq; superficiem ipsam æstuabant. Igne autem hæc omnia suo, sed imperceptò quidem illo atq; æthereo mouebantur. Id verò præ cæteris vnum incredibilem me rapiebat in admirationem, quod rem hæc tàm multa vnicam, tàm diuersa, tamque in suo genere integra singula, paruo etiānum, imbecilliq; adminiculo producere, quo facto paulatim robustiore, redirent tandem atq; coalescerent in vnum omnia fidentes

Formæ variæ.

Ignis.

asse-

asseuerabat. Hîc equidẽ obseruaui fusilis illam salis speciem nihil ab aphrolitho degenerantem, atque argentum illud viuum, cui Mercurij nomen ab huiusce disciplinæ, priscis Authoribus inditum est, illam ipsam referens Lullianam lunariam, aduersa scãdens aqua, noctuq; relucens, atq; interdiu, glutinandi præditum facultate. Hîc & mẽstruum, quo Lunam Lullius intelligit, qua neglecta non sit paralysi locus. Quid enim rursus eum ab obiectationibus vindicem, quem idcirco demum libuit lacessere, vti disputatione res ipsa clarius elucesceret? Quemadmodum autem Poëtę pro mense nonnunquam Lunam vsurpant, pro die Solem; quia sol singulis diebus cursum ad cœli motum peragit, Luna non nisi singulis mensibus: sic è contrario Lullius pro Luna mensem accipit, menstruamq; ea ratione ipsam appellat. Sed & quintã Vini substantiam dixit pro gemmifero amne, quæ ipsa lapidum materia est, vbi videntur aspilatæ, aureæ nitellæ, sardonychi, lychnites, sardæ, lapis specularis, omnigeni vniones & Gemmæ. Porrò si literarum vsus est notis, idem fecit & Aristoteles. Neq; de Lullio, quod ita obsolete ac peregrinè scribat, magis mirandum quàm de Aristotele. Siquidem & Aristotel. ipse libro de secretis

Sal philosophicum.

Argent. viuum philosophicum.

Menstr. quid Lullio.

Ouum philosophorum. Ouum fabæ pythagoræ. Mira de ouo.

secretorum (si modo is liber Aristotelis est) lapidem animalem, vegetalem & metallicum ouum nominat: & hoc Pythagoras, f Marcello credimus, fabam. Et Coelius in ouo totam consistere mundi machinam si militudine quadam lib. antiq. lec. quarto& decimo expressit, crustam seu corticem ipsius terram appellans, proximum huic humorem frigentem humectumque, aquam quod inest spirituosum, calens humensq; aërem, vitellum, ignem. Cui calculum adij cere mediocritatem caloris, quam obtinet aridioremq; naturã addidit, simul & colo rem & globatã figuram vimq; ei innatã vi talẽ, veluti & mundo. Nec desunt qui pro grediantur, atq; vt illi faciunt, prodigios loquantur, & ipsum auium cor, quod vitel li meditullium atque adeò centrum tenet quintam naturam appellent. Quid quo multa à magis admirabilia in ouo fieri te stantur, vt serpentes, & formam similẽ ho minis, quã mirandis virtutibus efficacen perhibent, & veram mandragoram dicunt

Vera mandragora magis.

Lac deinde illud gallinaceum, quod inuẽ tu rarum, vt in prouerbium abierit ὄρνιθ γάλα, opulentis, & quibus quiduis rerum suppeditat, accommodatissimum, de qu plura Desid. Erasmus ex Aristophane, Pl nio, Eustathio & Athæneo? Annon & Chry

sip

ſippus, quod refert Cicero, ouum ſomniãti ſcribit theſaurum contigiſſe: atq; coniectorem, ad quem ille ſomnium retulerat, ex vitello aurum, è reliquo argentum coniecisse? Atq; alij quidam eodem vſi veritatis tegumento, pyritem quendam ſcripſeſerunt lapidem eſſe philoſophorum: vtpote qui totus ſulphur ſit, vt prædiximus, & argentum viuum quibus duntaxat duobus lapis ille conſtat: quodq; viliſsimo pretio ematur, in Germania etiã vbiq; repertus, atq; paſsim à viatoribus cõculcatus. Quid ſi quis obiecerit ſulphuris eius impuritatem, immunditiẽ argenti viui? ad manum ſtatim habent quod reſpondeant, ambo vno & eodem ſmegmate mundari diſputariq;: quod tanto operi inter cætera conuenit. Circumferuntur paſsim & libri, vt diximus incerto authore, quæſtionum plus quàm cæranitarum & crocodilitarum, ad obruendum cimmerijs, quod aiunt, tenebris legentis animum. Sed redeat vnde aberrauit, oratio. Recenſuimus paulò antè eorũ, quos in hac diſciplina nõ parum profeciſſe fama eſt, tũ de materia lapidis, tùm de opere quoq; ipſo variè ſentientium opinationes. Sequitur vt ordine ſingulas examinemus. Non enim exiguus eſt in quaq; fucus, aut diſsimulatio cognobilis. Nam qui

Ouum ſõnianti theſaurum.

Curpyrites quibusdam lapis philoſo.

Operis proprium. Libri vitãdi.

In eos qui aurum tenent materiam esse lapid. philos.

operis initium.

qui aurum materiam esse lapidis affirmant, ridere miseram hac in re laborantium conditionem videntur. Cùm enim operis initium sit debitæ materiæ corruptio solo igni contracta, ac quasi totius dissipatio ac dilaceratio quædam, seu diuisio in quatuor elementa: quî fieri potest, vt aurum, quod igne, quantumuis aucto atq; intenso, tantum abest vt destruatur, aut corrumpatur vt longè etiã fiat solidius, atq; vegetius, istius sit lapidis materia? Porrò qui hac de re veteres scripsere, huic materiei corruptæ velut cadauerum inesse fœtorem quendã intolerabilem adnotarũt. Aurum quemnam quæso odorem emittit? Aiunt autem item mollem esse eandem: Quęnam autem huic mollities? At inquies insunt istæc omnia beneficio alterius cuiusdã rei in auro. Iam refragatur eorundem authoritas rem operi isti ascribentium tantum vnam. Vilem prę terea ac peruiam materiam vociferantur in quoquo existentem homine, in ipsum etiã conuerti. At vix quicquam auro est carius rariusq;. Idem verò neq; in homine vllo est nisi forte insititium inuectitiumq; neq; ita excoqui in homine, ceu ferrum in struthiocamelo potest, vt in chilum ac tandem in sanguinẽ aut carnem hominis digeratur. Quam item in animum est? In animũ enim

Lapis materiei qualitates.

Subiectio.

est

est omne quod pulsu agitatur externo. Animalem autẽ esse hunc lapidem affirmant, vel quod ex animali sit, vel quod animam habeat, vel vtriusq; potius gratia: quorum nihil isti competit. Non igitur aurũ, vt multi falso profitentur, lapidis huiusce materia est: Sed nec argentũ. Qui posset enim cum igni absumatur? Lapidis autem materia, vel asserente Arnaldo ipso, res est quàm maximè æterna atq; ignibus imperuia. Ergo nec reliqua ductilia metalla vel hoc solo nomine, quod ignem perpeti nequeunt, siue cum auro: metallo quippe nihil vt diximus, igni deperdente coniuncta siue singula seorsum igni exponantur. Veniamus ad argentum viuum. Nam sulphur quod igne facile consumitur, silentio hîc prætereundum est. Non desunt enim qui perhibeant argentum viuum, siue vt loquuntur Mercurium, lapidis esse materiã. Hinc illa vox Mercurius est lapis, quem honorant philosophi. Videtur autem magnas in hanc metamorphosin vires habere. Penetrat enim altissimè atq; magna inficit cum celeritate. Obest autem ei fuga. Proinde solem ei docent admiscendum, Lunamq;, hoc est aurũ argentumq;, ne ignem fugiat cui conuenit quod lapidi patrem solem, matrem Lunam affingunt, quippe aurum & argentum, vt equi-

Cur lapis animalis vocetur.

Argentum non esse lapidis materiam, nec reliqua metalla.

Mercurius quibusdã lapis materia.

Vires Mercurij.

Quibus nominibus aurũ & argẽtum donata sint.

quidem interpretor. Hæc enim non alijs nominibus donarunt. Sed dum ista percurrimus, vereor ne de Mercurio vulgi, siue argento viuo, quod neq; aurum fuga liberat neq; argentum, non intelligant. Aliter autem lapidem rem vnam esse patre Sole matreq; Luna mederique morbis humanis ementirentur. Mercurius enim vulgaris & Sol duo sunt longè lateq; inter se diuersa. Porrò si licet & nobis comminisci, Mercurius ipse pater est potius Solis & Lunæ quã filius. Aptus enim erat in metallo suo ad generandum naturaliter Solem & Lunam, ac quodcunq; aliud metallum cum idoneo sulphure, vtpote quod metallorum auri, argenti, æris, stanni, plumbi, ferriq; naturale sit cum eo principium. Ad hæc quo pacto morbis depellendis accommodari potest, cum venenũ sit mortiferum? Quanquã tamen Galenus dubitat. Hinc confit vt nihil ad hoc opus: quippe quòd totum vulgare est argentum viuum & sulphur. Diximus vulgare. Est enim aliud argentum viuum, ipsa nimirum lapidis materia, non ex capillis aut sanguine, aut vrina aut ouis: quid enim ista ad lapidem aut ad metallum, cum neque ignẽ ferant, neq; metalla agnoscant, neq; animam, tametsi ex animalibus? Sed ex auro & argento vilibus, fœtentibus simul

Principia metallorũ ductilium.

Argentum viuum venenũ, præterquam Galeno.

Materia lapidis philosophici quid, & vnde.

mul ac suaue olentibus, virentibus, animatis, vbiq; repertitijs, sed admodũ quàm paucis cognitis, in medio freto consurgens, translucidum fugax & volatile vsq; dum cum suo sulphure coalitum in lapidé abierit integrum: vocaturq́; tùm apyros, vulgò carbunculus. Aurum autem id & argentum lapides initio Lybicontes sunt, ac paulò pòst carchedunij, vbi ad anthracitem adiguntur. Postmodum etiam hoc genus argentum viuum profundunt, cui proximè fusile sal ex stirpe eadem adnascitur. Vtrúque autem ne palinodiam cecinisse videamur, auri illius vulgaris spiritus est & vita, tametsi aliunde proficiscantur. Proficiscuntur enim ex auro purissimo nihil excremẽti habente, & ipsius argento. Sed & vtrũq;, vt dictum est, paruo in momento rudi ipsi est plebeculæ: neq; aurum fabrile est, neq; argentum. Tale enim esse non potest, vbi recens è fodina erutum est, terra circumductum & lapide. Illud adiungo, non videri planè in ea materia aurum neq; argentum, neq; ipso actu inesse, quod & Arnaldus scribit, sed potestate duntaxat, & viribus. Ac ne quemquam diutius his remorer, dicã vno verbo quidnam ea materia sit. Dicam verò ac proferam in conspectum quod nemo hactenus in euoluendis istius disciplinæ volu-

Descriptio materiei lapidis ænigmatica.

Sal fusile & argentum viuum phil. quid, & vnde.

Ex auro puro & ipsius argento.

Quid sit materia ipsius lapidis, quod nemo hactenus prodidit.

voluminibus aduertit, nec mandauit literis quisquam. Est enim aliud nihil quam sal facile: quod & ipsum operis nomen præsefert, halchemia, hoc est, salis fusio. Atq; vt id sibi quisq; facilè persuadeat, facit, quod omné naturã, omne nomen, omnes qualitates, quas lapidi tribuunt, ipsi possumus sali accõmodare. Primum enim inspiciamus, quod aiunt, lapidé animalem esse vegetalé & metallicum. Preterea vilem, abiecto vẽdi tũ pretio, semper & vbiq; repertitiũ, in mari mediterraneo nascentem, in quolibet existentem homine, & in quemlibet recedentem gignentemq;, facile liquescentem atq; indurescentem diuino & humano corpori amicissimum. An non ista cõueniunt sali? Sal ipse & animalis est & animatus & metallicus. Nonne sal ex animalibus educitur, & vis inest ei penetrandi quædam velox & admirabilis, expurgandiq; atq; putredine vindicandi. Quod si Thaleti Milesio placuit, Herculem illum lapidem, id est, magnetem animatam rem dicere, quia ferrum trahere & cogere videretur: quin & nos quoq; salé, quod mirè penetret, expurget, abstringat, dissipet, reprimat, extenuet, similiter animatum dicemus? Quis autem neget animam eum vegetalé habere, quippe alterantem, augentem, gignentemque.

Lapidis qualitas, nomina & natura.

Sal animalis.

Magnes lapis animatus.

Salis effectus.

Sal animatus.

Alte-

Alteratur sal in Anthratricē crescit & quosdam ramusculos plantæ in modū promittens, ipsamq; hydrargyron gignit philosophicam. Quid quod genuinam quandam gignēdi vim habere creditur, vel hoc argumēto, quòd seminalē vigorē expergefacit acuitq;. Sunt autē qui vel solo ipsius linctu mulieres fieri grauidas indeque geniturae principē Venerem è salo natam, quod & Atheneus refert, ac proinde ἁλυγενῆ cognominari dicant. Metalla quoq; ipsa Geber ostēdit in salē posse non ægrè conuerti, ne quis putet nō metallicum salem esse. Reperitur verò & in fodinis ipsis & in mari mediterraneo, & vbi in omni etiā re naturali composita & semper: quia ex omni naturali cōposito fieri, idq; omni tēpore potest. Quin & in homine quoq;, ipso etiā actu est. Annon & in illius substantiam transit, ac vilissimo vænit pretio? Porrò quid occiùs liquescit indurescitúe. Homerus verò salem diuinum appellat. Et Plato salem scripsit rebus diuinis amicissimū familiarissimum que Comperimus quoq; adagionis titulo commemoratum, humano corpori nihil esse vtilius sale ac Sole. At paulò penitius introspiciamus: qua re potissimum egeant metalla, quæ perfecta non sunt. Egent verò dixeris, purgatione præsertim, & tinctura,

Mira salis vix.

Venus vnde.

Sal metallicus,

Sal ex omni composito naturali.

Sal Homeros diuinus.

Quibus egeant metalla imperfecta.

Quid nam quæso altius, aut celerius penetrat, vt cum colorem habuerit aut albũ, aut rubrũ, inficiat? Quid purgat melius, quidúe magis à corruptione & putredine tuetur? Adde quod illi ipsi authores ab heroicis vsq; temporibus, nõ sine magna aliqua causa opus istud Halchemiam, hoc est, salis fusionem, nominarunt. Quid non igitur & ipsi dicemus, omnes omnium huius artis studiosorum conatus in id debere dirigi, vt salem indipiscantur alicunde fusilem? Nisi enim fusile foret, haud conquiesceret cum metallis fusis. Nec verò te ab hac sententia reuocet fœtor lapidi attributus. Sal enim odorẽ impunè secum asportat eius rei, ex qua concrescit, vt conijcias è rebus prolici debere fœtẽtibus, sicuti sunt muliebria, lotium, stercus humanum. His accedit quod lapidem illum nonnulli scripserunt vilia inter stercora reperiri. Nec desunt etiã qui obnixè asserant, quorundã esse animalium stercus: nec qui carnes animalium putrefactas, proindeq; animalem ipsum appellari, quasi ex animalibus: quibus & illud concinit, quòd naturã obtinent qualitatib. temperatam animalium carnes: author Themistius. Ex ijs dilucet lapidis Philosophici materia, huiusq; origo. Superest autem vt doceamus, quo pacto illa, quæ ei sunt origo,

Halchemia quid.

Lapis è rebus fœtidis.

Natura earnium temperata.

go, in ipsam, hoc est, salem vertantur, sal verò in lapidem, qualis nam is sit, & cur ita vocetur. Neq; enim verè lapis est, sed similitudinem tantum cum lapide quādam habet. Atq; his extricatis, absolutum fuerit, quod tùm de theorice, tum de practice istius artis fuimus initio polliciti. Vertuntur autem illa in suū salem igne solo, adeò efficax est. siue præmollia, siue prædura, verti tamen & demutari in aliam naturam artificio possunt omnia: quod si quis miretur, Remota materia lapidis in salem igne solo. Vis artificij.

Cogitet obscuri verißima dicta libelli Virgil.
Heracleti, & ibi nihil insuperabile gigni benßima, Aetna.

quod ille ait, corpora sæpe Vis ignis.

Et solido vicina, tamen compescimus igni.
Non animos æris flammis succumbere cernis
Lentitiem plumbi non exuit? ipsaq; ferri.
Materies prædura, tamen subuertitur igni:
Spissaq; suspensis fornacibus aurea saxa
Exudant pretium: quædam fortasse profundo
Incomperta iacent, similiq; obnoxia sorti
Nec locus ingenio est: oculi te iudice vincent.

Sed cum ignis in hac arte sit multiplex, videndū quo præcipuè vti nos oporteт. Atq; ea quidem re magna suborta controuersia inter artis peritos obmanet. Alij enim fimum, nec eum quidē cuius Columella tres species facit, sed equinum: alij vinaceas & Ignis multiplex.

acinos, alij calorem cinerum, alij furfuris, alij accessum elychniũ, prunas alij, ac præsertim iuniperi quòd igne vt ferunt, integrũ annum ardeant illæso: alij vaporem aquæ tepidum, quod balneum appellant, ignem esse, huic operi peculiarem adstruunt. Bernardus comes Treuerus æthereum quendam ignem circumclusum & humano calori similem, cui permulti adstipulantur.

Ignis ad lapidem.

Mihi verò ex ijs omnibus is videtur in reliquos eligendus, quem ipsius exigit operis necessitas. Interdum enim equino vtemur fimo, interdum quoq; elychnio accenso, licibus calidis atq; ardentibus prunis.

Caloris gradus ad lapidẽ triplex.

Nec ab re triplicẽ caloris constituunt gradum: vnum remissi, qui operis initio adhibeatur: alterum paulò validioris, quo elementis in vnum coalitis, ad calcẽ vtamur: Postremum intolerabilis, cuius ope optatum adsequamur finem. Tota enim vis in igne iacet. Hoc rudem illam indigestamq; molem in elementa illa quatuor discernimus diuellimusq;: eadem porrò componimus ac cogimus in vnum: hoc vertimus in calcem inchoatumq; perficimus.

Ignis quãlis initio & in fine operis.

Atq; nisi principio quidem lenis fuerit & mansuetus ignis, conglutinabit constringetq; potius, quàm dissoluet: rursum nisi inualuerit, cùm verti in calcem res exposcet, laborem

arti-

artificis frustrabitur. Vt incipiēdi ratio fuerit, ita sit desinendi modus. Quemadmodū autem in omnibus rebus videndū est quatenus, & tametsi suus cuiq; modus est, tamen magis offendit nimiùm, (vt inquit Cicero, quàm parum: ita & in hoc negotio adhibendum est regimen quoddam ac remittendus potius quàm intendendus calor. Sunt enim è numero res istę quas vnum facere diximus, eorum, quæ Aristoteles contrario motu moueri alicubi scripsit. Quod si quis animū ad eius verba aduertit, haud dubiè dignoscet è quibus electari sal illud fusile ac philosophicum oporteat. Sunt autem eæ res eiusmodi, vt tametsi ex eodem fonte scaturiant, igne tamen effundatur altera, cum altera comprimitur. Quum enim liquescit fluitq; corpus, spiritus cōglaciat: estq; idem tempore actus. Quis non tātam rem modo assecutus est? Nempe exequor ista non quod pleriq; omnes faciūt, doctis tantùm atq; harum rerum peritis: Sed meæ turbę, id est, crassioribus imperitisq;, quando doctis quidem superuacaneus est præceptor. At cum nullus sit in hac arte locus altiori egens indagine, vt qui non aliter à permultis, quàm αἰνιγματικῶς inducitur, sitq; vna è tribus illis huius operis irreserabilibus seris (sunt autem cognitio materiei,

Descriptio remotæ materiæ lapidis.

Seræ huius operis irreserabiles. Vas lapidis.

vasis inuentio, modus ignis) tùm nihil est hoc tempore manifestius. Dixi, Vasis. Vasorum enim copia nihil ad hanc rem: sufficit satisfacitq; vnicum idq; vitreum receptaculum vtriculi cuiusdam ouiue oblongi figura, vti disiuncta discretaq; elemēta possint in orbem rotari, mutuoq; collisu lapidem sortiri alterandi augendi, gignendiq; viribus conspicuum atq; incomparabilem.

Lapidis opera varia.

Nam cùm operum omnium, quæ in lapide fiunt, id est, sublimationum, solutionū, destillationum, coagulationum, cereficationum, atq; vt illi loquuntur, calcinationum & fixationum, hoc vnum sit abundè capax, quid multis eguerimus? Cernitur & in hoc initio cū soluitur, atraq; materia, pòst multicolor, deinde alba & candida, postremò rubra.

Colores materiæ lapidis.

Modus obstruendi vas.

Sed enim oportet obstructissimum esse, ne inclusus internusq; aër seu spiritus euolet ab extero & libero pellectus: quod vix sarciri posset incommodum. Obstruendi autem modus vitrarijs ipsis est familiaris. Succedit quas ad res conferat, vbi è debita materie, apto vase, cōuenienti igne concreuit, atq; ad summum perductus est lapis. Et in hydrargyros maximè ad parandas opes, in potionibus & catapotijs multum ad sanitatem confert: quod ex instituto Lullij aliorumq; huius loci ratione diffi-

Fructus lapidis.

cili-

cilimũ est, maximiq; negotij expedire. Alterum autem Medicinæ est, alterum huiusce artis, nostræq; quod aiũt farraginis. Admiscetur hydrargyro emũdatæ ea primum portione vt hydrargyri quantitas decuplo sit maior, hinc centuplo & chiliade, deinde myriade, post infinito. Hæc autem fermentandis lapidis videlicet auri argentiq; immensa est multiplicatio: huius quidẽ, cum in calcem albam & candidam, illius verò cùm in rubrã desinit. Quò fit, vt lapis etiam vocetur. Calx enim nihil aliud, quã lapis coctus. Puluis est ita subtilis, vt ne minimũ quidem ventum ferat. Mirum autem quàm sit penetrabilis. Sed hæc ipsa te docebit experientia melius. Desinam itaq; si verbum addidero: tempus quo lapis vel arbore cãdoreq;, vel rubore consummetur, definitũ non esse. Hoc vt artificis ita & naturæ est opus. Cuius quàm sit lentus, quamq; parum maturatus progressus, nemo non videt. Interdum mensibus nouem, duodecim, aut duodeuiginti perficitur, sed perrarò: interdum, quod solet, plus minus triennium cunctatur.

Vsus lapidis.

Quid lapis & curita vocetur.

Tempus ad perficiendum lapidem.

FINIS.

DE IVRE ARTIS ALCHEMIÆ, HOC EST,

Variorum Authorum, & præsertim Iurisconsultorum, Iudicia & responsa ad quæstionem quotidianam.

An Alchemia sit ars legitima?

Ex Sibylla.

Εννέα γράμματ' ἔχω τετρασυλλαβός εἰμι, νόει με
Αἱ τρεῖς, αἱ πρῶται, δύο γράμματ' ἔχουσιν ἑκάστη,
Αἱ λοιπαὶ δὲ τὰ λοιπά. καὶ εἰσιν ἄφωνα τὰ πέντε
Τοῦ παντὸς δ' ἀριθμοῦ ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς, ὀκτὼ
Καὶ τρεῖς τρεῖς δεκάδες σὺν τ' ἑπτὰ γνοὺς δὲ τίς εἰμι.
Οὐν ἀμύητος ἔσῃ τῆς παρ' ἐμοὶ σοφίης.

Interpretatio ex Cardani lib. De varietate rerum. X. cap. LII.

Cùm in hos ſermones inci diſſem pro-bari hãc artẽ illuſtris Emarus Ranconetus præſes Lutetianus demõſtrauit carmine Sibyllino: adeoq; ad amuſsim, vt cum ambigua ſoleant eſſe talium reſponſa, hac in cauſa clariora ſolis luce ęnigmatis verba fuiſſe videantur. Itaque quæ ille doctus vir miro expreſsit artificio, prout ab illo accepi, dum Lutetiæ eſſem, ſubiungam. Ea autem ſunt ἐννέα γράμματ' ἔχω, &c. vt ſupr. Dicit igitur eſſe nomen nouem conſtans literis, quod quatuor continet ſyllabas, quarum tres primæ duas tantum continent literas, reliquæ reliquas, ſcil. tres. In hoc nomine ἀρσενικὸν, videntur omnia pulchre cogruere: nam quatuor conſtat ſyllabis αρ, σε, νι, κον: quarum primæ tres, duas ſingulæ continẽt literas: quarta & vltima, tres: ita vt ſint in vniuerſum nouem elementa. Atq; hæc omnino clariſsima ſunt experientia, quæ manifeſtè græcè produntur. Subijcit deinde, quòd ex his quinq; ſunt mutę, vt intelligamus quatuor tantum eſſe vocales α ε ι ό: reliquas quinq; appellauit mutas, id eſt non vocales, quæ ſunt ρσνκν. Inde addit, quòd numerus, qui literis his ſignificatur mutis eſt ἑκατοντάδες δὶς ὀκτὼ καὶ τρεῖς τρεὶς δεκάδες, id

est, biscentum & octies atq; ter tribus decadibus continetur: quod est nouies atque octies decem, hoc est centum septuaginta, vt totus numerus sit CCC LXX. is autem significatur quinq; literis mutis, si eam quæ replicatur, id est, ν, semel tantum sumseris. Nam assumtis ρνσκ, tantundem conficitur apud Græcos ρ, significat C. σ, CC. ν, L. κ, XX. collecta faciunt CCCLXX. Inde subiungit σὺν τ' ἑπτὰ, quod est, τ, CCC significans, & ἑπτὰ septem, scilicet decades, nam refertur ad superiora. Solùm videtur elocutionis cõgrua ratio tribus modis repugnare δὶς ἑκατοντάδες, & ἑπτὰ δεκάδες: & σὺν pro cum Abijcit autem, ν, alterum: cùm hoc Sibylla haud dicat, & pro χ seu νδ legit, τ. Nam codex habet σὺν χ' ἑπτὰ, quod est, cum septem scilicet additis: dixit quod facile verum esse potest, inter χ & τ parum interesse, quoad formam. Tandem cõcludit qui hoc nouerit, non erit suæ sapientiæ expers. In quo & illud mirum videri posset, quod tàm procul vates abscedat à proposito. Sed hæc & maiora longè sunt vatum priuilegia, & maximè symphaticarũ & phanaticarũ. Accedit illud quod res ipsa verbis & nominis expositioni cõgruit, vt alias docuimus: nam & arsenico æs in argenti similitudinem transit, & in auripigmẽto aurum contine-

tinetur. Si non hoc, aliud quippiam Sibylla indicare poterit valdè vtile. Vtcunq; sit omnino vel admirabilis est interpretatio vel inuentio: Saltem vt non indigna esset libris de subtilitate si illi iam non perfecti essent. Sit igitur in arsenico fundamentũ alienius præsentis vtilitatis atq; initium operis, sicut in calchanto initium transmutationis ferri in æs: nã & cõfestim color immutatur.

Ex Thoma Aquina in lib. Aristotel. meteor. 3. ad finem.

Metallorum propinqua materia sunt sulphur & argentum viuum, sicut Alchemistæ dicũt: ita quod in locis lapidosis terræ, per virtutem mineralem generatur sulphur & argentum viuum, deinde ex ipsis generantur diuersa metalla, secũdum diuersam cõmixtionem eorũ: vnde etiã ipsi Alchemistę per veram artem Alchemiæ, sed tamen difficilem propter occultas operationes virtutis cælestis, quæ mineralis dicitur, quæ ex eo quòd sunt occultæ, à nobis imitari possũt per prędicta principia, vel per principiata ab ipsis, faciunt aliquando verã generationem metallorum.

Ex eodem in 2. 2. q. 77. art. 2.

Si autem per Alchimiam fieret aurum verum, non esset illicitum pro vero vendere, quia nihil prohibet artem vti aliquibus natura-

vellus aureum nominasse propter fructum & emolumentum, quod ex eo libro percipi poterat.

Ex Plinio lib.34.cap.4.

Aurum faciẽdi est etiam vna ratio ex auripigmento: inuitaueratque spes Caium principem auidissimum auri: quamobrem iussit excoqui magnũ pondus: & planè fecit aurum excellens: sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret, illud propter auaritiam expertus: quamquam auripigmenti libræ XIIII. permutarentur: nec postea tentatum ab vllo est.

Ex Cardano lib. subtil.6.

Quod tamen permutari metalla possint, multis visum est, ob experimentũ æris iam superius adductum. Vidẽtur etiam permutare colorem, & pondus ob ignem, quare & substantiam verisimile est posse permutare. Creditum est etiam quosdam id fecisse, vt apud illustrissimum Venetorum principem paucis antè annis assistentibus sapientibus ciuitatis à quodã Taruisino pharmacopola, cuius rei adhuc manent vestigia. Cumq; herbarum species quædam inuicem vicissim permutentur, haud mirum videri debet metalla permutari posse. Verùm non ita se res habet, nam aut nulla, aut nõ omnia possunt inuicem permutari. Ferrum

rum enim & æs, cùm ambo pondere & tenuitate similia existant, nullumq; eorum ignibus resistat: si colorem mutent & duritiem ex altero in alterum possunt traduci, aut verè aut saltem absq; manifesto discrimine reliquorum metallorum nullũ in aurum & argẽtum mutari potest, solum illud dubium est, an argentum in aurum posśit mutari? quod fieri posse existimo: nam argento vt aurũ fiat, desunt densitas, ob quã ponderosius fieri oportet: & color, at hæc metallo addi posśunt, si densius reddatur argentum pinguedo abolebitur, & ignibus melius resistet, atq; vt dixi pódus acquiret.

Et paulò pòst.

Quod videtur assecutus pharmacopola ille Taruisinus, qui coram principe & sapientibus Reipub. Venetæ, argentum viuum in aurum commutauit.

IVRISCONSVLTORVM ET Summorum in V. I. D. responsa & consilia, ad quaestionem.

An Alchemia sit ars legitima?

Ex Oldrado Consil.74.de sortileg.nu.1.

An Alchimista peccet, vel sit ars prohibita. Et videtur quod sic. Et v̄d ars Alchimiæ sit prohibita quia: dicit text.26. q.1.c.epis.&quod quisquis credit posse fieri aliquā creaturā, aut in melius mutari aut transferri in aliam speciem, aut in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, infidelis est & pagano deterior. Præterea isti Alchimistę sunt multa discētes, & ad veritatē scientiæ nunquam peruenientes. 25. q.5.nec mirum. Et sic dant occasionem multis deceptionibus. Nec est scientia quæ ducat ad pietatem, vt consueuit dici in astrologia.ar. 27.dist.si quis& no.Inn.Ext.de Sorti.c.qui. Non enim posset fieri sine auri decoctione, quæ videtur à iure prohibita C.de auri pub. perse.l.1.lib.x.In contrarium videtur, quod isti qui stanno vel plumbo vel alio vili metallo producunt aurum vel argētum (dum tamen hoc non faciant per artem magicam vel aliam legibus odiosam : vt dicit lex C. de

de thesaur.le.1.li.x.non sunt reprehendēdi, sed potius laudandi. Isti sunt metallarij, qui labore proprio sibi & Reipub. commoda comparant C. de metal. l. 1. lib. xi. & iura propter publicam vtilitatē, quæ ex eorum officio videntur resultare, fauenteis. Nam possunt inuito Domino ingredi fundum alienum ad metallum inquirendum. C. de metal. l. 2. & l. quosdam. Et ibi no. quod alias non liceret, de acq. rer. dom. nec ipsi dicunt vnam speciem mutari in alteram (vt eis imponitur) quia hoc non est possibile. Sed dicunt quod ex vna specie metalli (scilicet stanno) potest alia species metalli (scilicet aurum) produci. Nec hoc est inconueniens. Nam & videmus quod quandoque ex re mortua producitur viua: vt videmus in vermibus ex quibus producitur sericū, & alijs pluribus. Et ex herba producitur vitrum. Multò magis ex metallis, in quibus est maior conuenientia & similitudo. Nam (vt ipsi tradunt, & habetur in libro de proprietatibus rerum in C. de Alchemia) omnia metalla procedūt ex eodem principio scil. ex sulphure & argento viuo. Sed ex virtute elementorum quædam habent maiorem influentiam in vno loco quàm in alio, in vna mineria fit stannum: in alia argētum, in alia aurum, & sic de alijs. Cum ergo ars imi-

mittetur naturā ar. ff. de adopt.l.si adoptio, non videntur isti Alchimistæ peccare, si per virtutem istam, quæ est in herbis, vel lapidibus vel elementis volunt de stanno facere argētum. Nam cùm sint quasi ex eodem principio & similia, in habentibus symbolum facilior est trāsitus, Instit. quibus mod. tol. obl. §. 1. Multæ enim sunt virtutes insitæ herbis & lapidibus 16.q.si, c.si. Insunt enim (vt dicit Beatus Augustinus) rebus corporeis per omnia elemēta quædam occultæ seminariç rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis & caussalis, prorumpant in species debitas, suis modis & finibus 26.q.5.nec mirum Ci.re.fin. Si ergo ipsi hoc attribuunt Deo, non videntur peccare. Præterea video quod non est magna pœna in eo qui dat, siue obligat æs pro auro, etiam scienter, ff. de pig. act. l. 1. & de crim. stellion. l. 2.

Ex Panormit. super c. ex tuarum, de sortileg. extr.

Sed iuxta prædicta potest quæri de alia quæstione, quam facit & ponit Oldrad. cōsil. 69. numquid alchimia sit prohibita, & numquid eam exercentes peccēt. Et videbatur quod sic. Quia vna species conuertitur seu transmutatur in aliam, cùm plumbum efficiatur argentum, vel æs aurum &c.

Sed citra Deũ nemo potest vnam speciem in aliam transmutare: vt 26. q. 5. in. §. quisquis ergo. Oldrad. tamen concludit oppositum: quia imò vna species non mutatur in aliam diuersam, cùm omnia metalla procedant ex eodem fonte, videl. ex sulphure & argento viuo. Sed vbi est melior influentia astrorũ, ibi producitur metallũ pretiosius. Vnde per influentiam astrorũ, & cum herbis & lapidibus (quibus insunt multæ virtutes) potest naturaliter vna species metalli conuerti in aliam speciem magis pretiosam: quod est notandum.

Ex Ioan. Andr. in addit. ad speculat. tit. de crim. falsi.

De Alchimistis dubitari solet, an incidãt in pœnam falsi: quidam eis adaptant verba Pauli. 2. ad Timoth. 4. in prin. quæ vide 26. q. 5. nec mirum ibi. & iuxta Pauli sentẽtiam &c. similiter multis deceptionibus dant causam: nec est scientia pietatis. 37. dist. si quis, dicitur, etiam illam artẽ vbi ad aurum tenditur, non fieri sine auri decoctione, quod est lege prohibitum: C. de aur. pub. persec. l. 1. lib. xi. In contrarium qui ex magisterio artis, sine arte magica, vel alia legibus prohibitis C. de thesaur. l. vnica li. x. de vili metallo facit pretiosum, commendandus est: quia in hoc auget rempub. C. de

metal.

metal.l.1.li.xi.& isti metallarij priuilegiati sunt, contra præalleg.l. vni. de thes.& ff. de acq.rer.dom.l.3. vt ingredi possint alienum fundum eo inuito, & eod.tit. de metal. l. 3. nec mutant vnam speciem in aliam diuersam, sed vnam metalli speciem faciunt meliorem, vt de stanno vel ære argentum vel aurum: nec mirum cùm videamus ex vermibus produci sericum, ex herba vitrum vt habetur in lib. de prop. rerum vbi de alchimista: quia omnia metalla procedũt ex sulphure & argento viuo. Sed ex virtute elementorum maior est influentia in vno loco quàm in alio, ex quo euenit, quod vno loco vel minera, fit stannum, alio argẽtum, alio aurum. Cùm igitur ars imitetur naturam ff. de adopt.l. adop. nõ videntur Alchi. peccare, si per virtutem herbarũ, lapidum vel aliquorum elementorũ meliorant metallum in metallum pretiosius, cùm ambo eiusdem speciei & principij fuerint. Facit Instit. quib.mo.tol. obl.post princ. consentaneum est verbis tolli quod verbis inductum est. Aug. dicit in lib. de ciuitate Dei quod sunt in rebus corporeis per omnia elementa quædã seminariæ rationes occultæ, quibus cum data fuerit oportunitas tẽporalis & causalis prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. Habetur hoc

ad literam 26. q. nec mirum, ante medium cap. Item videmus quod non est grandis pœna illius qui etiam scienter dat æs pro auro, tenetur enim crimine stellionatus, cuius pœna est extraordinaria ff. de pig. act. l. 1. in fi. & de crim. stellion. l. 2. Plus nostris diebus habuimus magistrum Arnaldum de Villanoua in curia Rom. summũ medicum & theologum, de quo scripsi de obser. ieiu. consilium, qui & magnus Alchimista virgulas auri quas faciebat cõsentiebat omni probationi submitti:

Ex And. Isernino, in Tit. feud. Quæ sunt regaliæ.

Quid de Alchemia & Alchemistis? dic quod si faciunt aurum sophisticatum non debere vendere pro puro, quia est falsitas. Nec liberatur sophisticatum soluendo ff. de pig. act. l. eleganter. §. qui reprobos. electum non est aurum ff. de leg. 1. l. 4. Si verò faceret verum aurum nõ quod cuderet pecuniam principis inde sine iussu principis, hoc aurum esset facientis. Quia non est illicitum verum aurum pro vero vendere. Nil enim prohibet arte vti aliquibus naturalibus causis ad producendum veros & naturales effectus, sicut dicit Beatus Aug. de Trinit. de his quæ arte dæmonum fiunt. h. d. Thomas 2. 2. q. 79. de his quæ fiunt circa vo-

voluntariam permutationem q. 2. quid de Alchimia adde. vtrum liceat facere Alchimiam, dic sec. Oldra. in consi. suis: quòd sic, dummodo non fiat per artem magicam, vel per aliã artẽ legibus odiosam. Vide in summa Angel. in verbo Alchamia. Bart. abhor.

Ex Baldo perusino, in eundem Tit. feud. num. 5.

Item monetæ: id est auctoritas faciendi monetas publicas. And. de Iser. quærit hîc, de his qui faciunt Alchemiã: & dicit, quòd si impenditur tantum pro tanto, & tale pro tali, sine aliqua falsificatione formę vel materiæ, non punitur Alchemista: quia est ars perspicaci ingenio inuenta, & tanquam à philosopho. Super hoc etiam consuluit Do. Oldr. in consil. suis, & loquitur Io. and. in addit. Specul. in rub. de crimine fals.

Ex D. Fabiano de monte S. Seuer. in Tract. de empt. & vend. quæst. 5. num 8.

Sed hîc quæritur incidenter, an Alchimista, vel faciens Alchimiam, puniatur de falso. Dicas quòd non, quia est ars perspicaci ingenio inuenta, vbi expenditur tantũ pro tanto, & tale pro tali sine aliqua falsificatione formæ vel materię, secund. And. de Isern. & Oldra. in consilijs suis, vt refert Bald. in d. c. 1. quæ sint regal. Idem etiam tenet Io. and. in addit. spec. in tit. de crim. fals. in rub. hoc insuper firmauit Abb. Si-

cul. in c. 2. de sortileg. vbi allegat Oldrà. in consil. 69. quod licet non posset vna species in aliam commutari, nisi à Deo. 26. q. 5. c. episcopi, tamen hic vna non transmutatur in aliam, cùm omnia metalla procedant ex eodem fonte & origine, scil. ex sulphure & argento viuo, sed vbi est melior influentia astrorum ibi producitur metallum pretiosius, vnde per influentiam astrorum & cum herbis & lapidibus pretiosis quibus insunt multæ virtutes, potest vna species metalli in aliam transmutari magis pretiosam, secũdum eum. Sed aduerte, quia S. Thomas secunda secundæ q. 77. dicit hoc verũ quando sciretur ars vera, & fieret verum aurum, quia nihil prohibet vti arte naturali: alias dicit hoc non esse tutum, si daretur aurum alchumicũ pro vero, cùm multæ proprietates insint in vero, quæ non sunt in alchumico vt lætificandi & multas infirmitates depellendi.

Ex Alberico de Rosate in Diction. in verbo Alchimia.

Alchimia an sit licita, vide .j. Alchimia & vide ꝟ. emptio. §. 5. Alchimia vide .j. emptio, vers. ex hoc patet. An Alchimia sit ars reprobata & an Alchimista peccet, videtur quòd sic: quia si quis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius transferri in aliam

aliam speciem nisi ab ipso creatore, infidelis est & pagano deterior 26.q.3.ca.episcopi circa fi. Item Alchimistæ multa discunt, & ad veritatem scientiæ nunquam perueniunt e. c. 7. qui nec mirum circa medium, ex quo dant causam multis deceptionibus, nec est scientia quæ ducit ad impietatem vt consueuit dici de Astrologia.ar.37.dist.c. si quis& no.per Innoc.ext.de sortileg.c.2. Alchimia enim nõ potest fieri sine auri decoctione, quæ videtur à iure prohibita C. de auri pub. persecut. l. 1. lib. x. In contrarium quòd qui stanno vel plumbo, vel alio vili metallo producit aurum vel argent. dum tamen hoc non faciat per artem magicam, vel aliam legibus odiosam: vt dicit l. 1. lib. x.C. de thesaur.non est reprehẽdendus: tales enim sunt metallarij, qui labore proprio sibi & Reipub. commoda comparant. C.de metal.l. 1. lib. xi. & iura propter publicam vtilitatem quæ ex eorum officio videtur resultare, eis fauent. Nam possunt inuito domino ingredi fundum ad inquirendum metallum l. 2. & l. quosdam.& ibi no. quòd alias non liceret: vt ff. de acq. re dom.le. 2. & d.l.1.de thesaur. lib. x. nec ipsi dicunt vnam speciem immutari in aliam, vt eis imputatur: quia hoc non est possibile, sed dicunt quòd ex vna specie metalli, po-

test alia species transferri, vt aurum vel argentum. Nec hoc est inconueniens, nam videmus aliquādo ex re viua produci mortuam, vt in vermibus producentibus sericum & ex herba producitur vitrum multo magis in metallis, in quibus maior est conuenientia. Nam ipsi dicunt & notant in libro de proprietate rerum de Alchimia, omnia metalla procedunt ex eodem principio sc. ex sulphure & argento viuo, sed ex virtute elementorum quædam habent maiorem influentiam in vno loco quàm in alio, & in vna minera fit stannū, in alia argētum, & in alia aurū: & sic de alijs. Cùm ergo ars imitetur naturam vt ff. de adop. l. adop. nō videntur Alchimistæ peccare, si per virtutem herbarum, lapidū vel elementorum faciunt de stanno argentum: nam cum sit quasi ex eodem principio & similia in habentibus simbolum facilior est transitus. Inst. quib. mod. toll. obl. §. 7. multæ enim sunt virtutes insitæ herbis & lapidibus 16. q. vlt. c. fin. Insunt enim vt dicit Augustinus rebus corporeis per omnia elementa, quędam occultæ seminariæ rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis & causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus, & vigesima sexta q. 3. nec mirum, circa finem, & decima sexta q. vlt.

vlt.circa fin.si ergo ipsi attribuunt Deo non videntur peccare. Et non est magna pœna pignorasti æs pro auro etiam scienter, vt ff. de pig.act.l.1.& de crim.stell.l.2.d.

Idem Alber.in Dictio.in verb.emptio.

An venditio reddatur illicita & inualida propter defectum rei venditæ vel propter eius bonitatem latentem.dicit Thom.in 2. 2.q.77. ar.2. circa rem quæ venditur triplex defectus considerari potest, vnus secũdum speciem rei,vt si vendatur aurichalcum pro argento, aut vinum aqua mixtum sicut purum: alius defectus est secũdum quantitatem ponderis vel mensuræ,vt si quis scienter vtatur pondere defectiuo, vel mensura iniusta :tertius defectus est ex parte qualitatis, puta si animal infirmum vendatur quasi sanum. In his tribus casibus si venditor scienter offenderit,fraudem committit & venditio est illicita,& tenetur ad restitutionem.Si verò ignoranter, non peccat,tamen cùm ad eius notitiam peruenit, tenetur compensare damnum emptori. Et ex hoc patet quod illicitum est vẽdere aurum vel argentum alchimicum pro vero, quia non est purum,sicut est verum aurum, nec habet omnino easdem proprietates: sicut est lętificandi,nec valet etiam contra certas infirmitates sicut verum aurum.Si verò per

Alchimiam fieret verum aurum non esset illicitum vendere pro vero, quia nihil prohibet arte aliquibus naturalibus causis ad producendos veros & naturales effectus, sicut dicit Aug. in lib. de Trinit. De his quæ arte Dæmonum fiunt.

Ex Alberto Bruno in tractatu augmenti & diminut. monet. in 1. præsuppositione num. 13. & 14.

Iuxta prædicta habemus aduertere, quod in moneta vt sit proba, tria principaliter considerantur, scil. materia, forma, & æstimatio seu valor iuxta l. 1. coniũcta l. fin. cum ibi notatis C. de vet. num. lib. xi. Et not. per Baldum in cap. quanto, De iureiurand. Debet enim primò materia esse proba d. l. 1. & l. 1. §. 1. ff. De contr. empt. & d. c. quanto. Vnde nõ liceret de Alcumia cudere monetam, quod est intelligendum de sophistica, non de ea quæ reperiretur esse verum aurum vel arg. quod esse potest iuxta notat. per Ioan. And. in addit. Specul. in Rub. de crimine falsi, qui refert tacito authore verba Oldra. cuius solet esse fur. in consil. 74. incipiente, an Alchimista. Est latius Ioan. And. in c. 2. de sortil. Et Bald. & An. de Iser. in c. 1. in tit. quæ sint regal. in vsib. feud. Et per S. Thomam secund. 2. quæst. 92. vbi concludunt Alchimiam esse veram scientiã & permissam

sam. De quo aliquid per Albertum de Rosate in Diction. in verbo de Alchimia. Et dicit Ioan. And. vbi supra, quod suo tempore fuit magister Arnaldus de Villa noua summus Medicus & Theologus, & magnus Alchimista, qui per illam artẽ faciebat virgulas aureas, quas consentiebat omni probationi submitti. Et fecit in illa scientia librum vnum, qui mille homines depauperauit, aut quia non verum, aut quia non intelligitur. Et cum haberem quendã socium in legibus, multum insudantem in illa arte, volui videre vnum mirabile experimẽtum ad effectũ, vt plura scirem. Nam habuimus nobiscum vnum antiquum Alchimistam pauperrimum tamen. Et me præsente ille meus collega reduci fecit vnam vnciam argenti pretiosissimi ad instar auri, in pondere, fusione, cum malleatione saluo colore, quia non erat croceus, sed mutatus ad instar quasi plumbei coloris. Et ille collega meus habebat modum dandi colorem ei croceum. Et illa materia patiebatur & sustinebat aliqua experimenta, sed non extremum experimentum, & admixta cùm tantundem auri pretiosi videbatur aurum viginti caracterum, & plus & minus: Secundùm quod illa materia erat melius disposita. Et quidam magnus prælatus, ac multi anti-

antiqui Alchimistæ mirati fuerunt de illo experimento. Et vnus antiquus Alchimista, putans se diuitem, putabat reducere illam materiam ad veram speciem auri: & non potuit: putauitq; ipsam artem illusoriam, maximè ex quo tot viri in quadraginta aut quinquaginta annis non viderant tàm notabile experimentum, quod nihilominus erat Sophisticum, ita vt aliud experimentum videre noluerim. Nec liceret inconsulto principe materiam æream immiscere in auro vel argento cudēdo: per l. quicunq; nummos, ff. de fals. & notatur in l. 2. C. qui fals. monet.

Ex Guidone Papa in singular. 388. §. de his.

De his qui faciunt Alchemiam vtrum debeant puniri? Dic quòd non, dum tamen faciunt sine aliqua falsitate materię vel formæ: quia est ars pro ingenio adinuenta, tanquam à Philosopho. Ita dicunt Andr. Isern. & Bald. in c. 1. quæ sunt regal. & refert Baldus Oldradum sic consuluisse in suis consilijs.

Ioan. de Platea in l. 1. ca. ad R. C. de argent. pret. quod thesaur. infert. lib. 10.

Quæro incidenter, dictum est supra de persecutoribus & excoctoribus auri naturalis, quid de persecutoribus auri artificialis, an Alchimistæ tale aurum licitè persequan-

ſequantur & ſolui poſsit, an verò committant falſum. Io. And. in add. ſpec. in tit. de falſ. commendat Alchimiſtas, qui ex magiſterio artis, ſine re magica vel alia lege prohibita l. vnic. C. de Theſaur. de vili metallo faciunt pretioſum, nec mutant vnam ſpeciem in aliam diuerſam, ſed vnam metalli ſpeciem faciunt meliorem, vt de ſtanno vel ære argentum vel aurum: procedunt enim omnia metalla ex ſulphure & argento viuo, ſed ex virtute Elementorum in vno loco fit ſtannum, in alio aurum, in alio argentum, & ſic de ſingulis. Cùm igitur ars imitetur naturã. l. adoptio. ff. de Adopt. non peccant Alchimiſtæ, ſi per virtutem herbarum, lapidum, vel aliorum Elementorum, vnum vile metallum in pretioſius reducunt, cùm ambo fuerint eiuſdem ſpeciei & principij. Inſunt enim rebus corporeis per omnia elementa quædam ſeminariæ rationes occultæ, quibus cùm data fuerit opportunitas temporis atq; cauſalis, prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis & finibus, dicit lex. 26. q. 5. nec mirum. Et de iſto Alchimiſta vide Andr. de Iſernia & Bald. in tit. quæ ſint regal. col. 10. Quia tamen talis operatio multis ſubiacet deceptionibus, vt d. c. nec mirum, nec eſt ſcientia pietatis. 37. diſt. ſi quis Grammaticam, conſulo ab eius ex-

cer-

cercitio abstinẽdum quamuis magister Arnaldus de Villanoua summus Medicus & Theologus, & magnus Alchimista faceret in curia Romana virgas aureas, quas consentiebat omni probationi submitti. Hæc quidem operatio si inpiam causam cõuertendam peragatur, Dei omnipotentis permissione perficitur, Δε. nec mirum χ θ. nec ideo quisquam & 37.dist.legamus.

Sequitur contraria disputatio Angeli in summa in verbo Alchimia.

Vtrum liceat facere Alchimiam, Respondeo: Oldradus in consilijs suis tenet quod sic, dummodo non faciant per artem magicam vel per aliam legibus odiosam, vt dicit l.vnica.C.de Thesaur. quia tales metallarij sunt, qui labore proprio & sibi & Reipublicæ commoda comparãt. C. de metal. l.1.& iura propter publicam vtilitatem, quę ex eorum officio videntur resultare, fauent eis. Nam possunt inuito domino ingredi fundum ad metallum inquirendum l.3.&l. quosdam.& ibi no.C.de metal.quod alias non licet.d.l.vn.& ff de acq.rer.domin. l.3. Ratio est, quia (vt dicitur in lib.de proprietate rerum in v.de Alchim.) omnia metalla procedunt ex eodem principio: scil.ex sulphure & argento viuo, sed ex virtute elementorum quæ habent maiorem influen-

tiam

tiam in vno loco, quàm in alio, in vna mineria fit stãnum, in alia argentum. Cùm ergo ars imitetur naturam: ff. de adopt. l. adoptio. non igitur est peccatum, si per virtutem quæ est in elementis aut herbis, Alchimistæ de stanno volunt facere argẽtum. Quia cùm sit in eodem principio, & in habentibus symbolum facilior sit transitus Inst. quib. mod. tol. obl. §. 1. Cùm multæ virtutes sint insitæ herbis & lapidibus 26. q. 5. nec mirum circa medium. Sed de his non obstantibus, credo quod sit illicita, ex multis respectibus tùm primò, quia nullus inuenitur, qui habeat veram huiusmodi artem, licet dicatur de multis: Sed falsum ex experientia, tùm quia videmus, quod communiter ipsam facientes multa consumunt & à communiter accidentibus est stãdum. Vnde de ipsis dicitur ad. 2. Timot. 3. semper addiscẽtes, & nunquam ad veritatis scientiam peruenientes: experientias multas faciunt, & nunquam ad perfectum attingunt, tempus vitamq; consumunt: nec id quod operantur habet veritatem cum auro vel argento, sed solum apparentiam. Ideò simpliciter sunt condemnandi Alchimistę. Et hoc euidenter probatur, quia nemo in publico eam vult facere, vt appareat quòd malè agunt, quia odiunt lucẽ. Et si aliquando

do aliquid veri faciunt,aut fit cum damno computatis expensis, vel ex aliqua deceptione imponẽdo aurum verum, vel aliqua fallacia diabolica,quæ vt eos attendere faciat huiusmodi, facit eis verum aurum ex appositione auri veri occultè aliquando. Cùm ergo sit tale exercitium contra vtilitatem publicam,vt patet ex consumptione rerum,& quia (vt communiter) faciunt ex his monetam falsam. Ideo simpliciter sunt condemnandi eam facientes.

Conclusio ex Hieronymo de Zanetinis,qua disputationi & argumentis Angeli respondetur in c.1.Ex.de accusat.

An Alchimia sit peccatum, & ars reprobata? Alber.in Dict. iuris ci v. in ver. Alchimia arguit & Io.and.in addit.spec.in tit.de crim.falsi.Io.de Ana in cap.2.de sortileg. & Pet.de Anchar.in c. 1. eod.tit.Baldus in c. 1. quæ sunt regal. & Tho. Secunda secundæ q.77.ar.2.& finaliter videntur tenere, quod non videntur peccare, si attribuunt Deo: quia non mutant vnam speciem in aliam (vt eis imponitur) quia hoc est impossibile: Sed dicunt quòd ex vna specie metalli (scil. stanno) potest alia species metalli scil. aurum vel argentum produci. Nec hoc est inconueniens. Or videmus quandoque quod ex re mortua producitur viua

vt in

vt in vermibus, ex quibus producitur sericum. Nam omnia metalla procedunt ex eodem principio, scil. ex sulphure & argento viuo: sed ex virtute elementorum quædam habent maiorem influentiam in vno loco quam in alio, & in vna cõtrata fit stannum, in alia argentum, in alia aurum, & ideo est licita: dummodo non fiat per artem magicam, vel aliam legibus odiosam. l. 1. C. de thesaur. lib. 10. Sunt enim laudandi. Adde tamen summã Angelicam, in ver. Alchimia, quę tenet, q. ars ista sit illicita ex multis respectibus: tũ primò quia nullus inuenitur qui habeat huiusmodi veram artem, licet dicatur de multis, sed falsum ex experientia, tum quia videmus, quòd cõmuniter ipsam facientes multa consumunt, & à communiter accidentibus est stãdum. Vnde de ipsis dicitur illud ad Timo. c. 3. & d. c. nec mirum 26. qu. 5. semper addiscentes & nunquam ad sciẽtiam veritatis peruenientes. Experientias multas faciunt & nunquã ad perfectum attingunt, tempus vitamque consumunt. Nec id qđ operantur habet veritatẽ cum auro vel argento, sed solum apparentiam. Et ideo simpliciter sunt condẽnandi Alchimistę. Et hoc euidenter probatur: quia nemo eam in publico vult facere, vt appareat quod malè agunt: quia o-

diunt lucem & si aliquando verum faciant, aut fit cum damno computatis expẽsis, vel aliqua deceptione, imponendo aurum verum vel al, qua diabolica fallacia: quę vt eos attendere faciat huiusmodi facit eis verum aurum, ex appositione veri auri occultè aliquando. Cùm ergo sit tale exercitium contra vtilitatem publicam, vt patet ex cõsumptione rerum, & quia vt communiter faciunt ex his monetam falsam, ideo simpliciter sunt condemnandi eam facientes. Ego verò teneo communem opinionem: artem istam esse licitam, quia rationes summæ Angelicæ non cõcludunt artem ipsam esse illicitam, eò quia nullus habeat artem veram: quia hoc nõ est ex defectu artis, nec etiam aliæ rationes concludũt: vt de se patet. Et idem tenet Thom. & Alber. An autem lucrum ex Alchimia sit licitum, & venditio reddatur iniusta, dicit Tho. vbi sup. quòd si per Alchimiam fit verum aurũ, non est illicitũ ipsum pro vero vẽdere: quia nil prohibet vti arte & aliquibus naturalibus ad producẽdos naturales effectus: aut non habet verã speciem auri, & est iniusta venditio, postquam est aurum sophisticatum.

Thom. Arfoncini I.V. Doctoris de Iure Alchimiæ responsum.

Ad propositam quæstionem breuiter respon-

spondeo: si cõmunis Doctorum opinio facit ius (vt inter omnes peritos constat) sequitur vt alchemia sit licita. Verùm est autẽ antecedens: quia Oldr. Bald. Io. Andr. Pan. And. Isern. Alber. de Rosat. Alb. Brun. Guid. Pap. & alij complures, tam ciuilistæ quàm canonistæ illam comprobarũt. Vnus solus contradicit Angelus, in sua summa angelica. Sed præterquam quòd vnius Doctoris contra communem nulla est authoritas, vt omnes sciũt, certè fuit vnus magnus canonista, Hieron. de Zauetin. qui in c. 1. de accusat. omnibus & singulis suis argumentis exactissimè respondit. Hoc est fundamentum adamantinum ex authoritate magnorum & clarorum Doctorum & Iurisconsultorum: vt omittam authoritatem Thomæ de Aquino, qui duobus aut tribus locis Alchimiam apertissimè cõprobauit. Plinius quoque lib. 34. c. 4. scribit Caij Imp. temporibus fuisse Alchimistas. Neq; ad rem pertinet quod dicit, illorum artificium non fuisse quæstuosum. Primum quia in quæstione, an Alchemia sit ars licita, non quæritur an sit lucrosa aut fructuosa, sed tantum an Iure diuino vel humano prohibeatur. Deinde quia fieri potest vt illi artifices, de quibus loquitur, nõ satis periti fuerint, cum alij peritiores esse potuerint, vt vulgò dici-

mus, inter artifices latam esse differentiam l.inter artif. ff. de solut. Mira sunt præterea quæ Suidas de Alchemia & artificiosa auri confectione narrat: quod Ægiptij potuerũt alere bellum diuturnum contra tyrannum Diocletianum, freti arte sua: idest aurificio.

Sed videamus alia quædam argumenta. Scribit enim Arist. lib. Metaphys. 2. & 4. qđ ars naturam in quibusdam imitatur, & qđ multa naturalia confici & perfici arte possunt: & colchotar & calchantum exempli causa nominat, dicens quod illa duo attramenta, non tantum nascuntur in mineralibus, sed etiam cõfici arte possunt. Tertium exemplum ponatur de sale. Nam (vt ait Plinius lib. 31.) sal aut fit aut gignitur. In Polonia est sal minerale, in Gallia est factitium, & huius eadẽ est proprietas, natura, & efficacitas, quæ illius. Quartum est electrum quod Plin. lib. 33. cap. 4. & multi alij scribũt esse non tantum naturale, sed etiam factitium. De quo factitio & artificiali textus loquũtur in l. 4. ff. de legat. 1. l. 7. §. voluntas. ff. de acq. rerum dom. §. si duorum instit. de rer. diuis. Quintum est argentum viuum, quod prædictus Plinius lib. 33. c. 8. dicit esse aliud natiuum aliud factitium: & hoc ad alterius differẽtiam nominat Hydrargyrum. Guillelmus Philãder in commentarijs Vitruuij

truuij, quatuor eius genera numerat: duo natiui & duo factitij: atq; ibidem ostendit & chalybem & sandaracham & æruginem & calchantum & cinabrium, alia naturalia gigni, alia hominum arte confici. Quæ cum ita sint, non absurdè concludere possumus: Sicut ars in tā multis alijs naturam imitari potest, non esse inconueniens dicere, illā etiam in auri & argenti operatione naturā imitari posse. Certè Cardanus libro de subtilit. 16. scribit, & multi dicunt sibi hoc esse cognitū quod ex ferro potest fieri cuprum chalchanto adhibito, & Cardanus eodem libro testatur pharmacariū quendam Treuisanum, coram illustrissimo principe Venetorum & sapientibus senatoribus argentum viuum in aurum cōuertisse. Verum est quod Iulius Schaliger negat, se id credere, sed nititur argumēto infirmo, videlicet qđ si Veneti hoc vidissent, qui tanta sunt auaritia (vt ipse scribit) vt etiā cum Turca hoste Christiani nominis fœdus faciant, nunquā illum pharmacarium dimisissent: sed tormentis eum coegissent artem suam reuelare, & forte eum in sabato suspēdissent. Sed verisimile est pharmacarium illum fide publica, fortasse etiam obside, aut alia securitate sibi cauisse & prouidisse. Nec certè de omnibus omnia suspicari honestum est.

Illud constat, innumeros, & superioribus seculis fuisse, & nunc esse graues viros qui eam artem factitarunt, & sibi quæstuosam fuisse prædicarũt. In quibus fuerunt Albertus Magnus, Comes Treuisanus, Augurellus, Auicenna, Geber, Lullius, Bonus Ferrariensis, Marienus ac Tolod. & præsertim Arnal. de Villanoua, summus medicus. Videmus etiam nostris temporibus Ioh. Fernelium in arte medica principem existimatum in suo libro de abdit. rer. caus. eandem artem ad vnguem tenuisse: & in ea exercitatũ fuisse, quamuis circa finem iculariter ex tribus Augurelli versibus incautum lectorem eludat. Vnius autem illius Fernelij authoritas aliorum multorum medicorum contradicentium authoritati (vt quidam dicunt) præponderat.

Sed principaliter & ante omnia in quæstione: An ars aliqua sit licita: considerandum est, An diuino aut humano aliquo iure sit prohibita. Nam licita aut illicita ita discernuntur l. 1. ff. de concubin. l. cum senatus ff. de rebus dub. l. 1. & per tot. ff. de colle. & corporibus. Quantum ad diuinam, certè nullum textum reperio, vbi Alchemia & auri confectio prohibeatur: cùm tamen innumera vitia & crimina legislator diuinus Moses in Leuitico & Deuteronomio per se qua-

quatur. Neque puto illum magis prohibuisse distillationes & alembicationes, & auri argentiue confectionem, quàm iocalium & annulorum & cæterorum eiusmodi ornamentorum conflaturam: quibus Salomon & alij Reges ornabantur. Quantus etiam laminarum & bractearum auri vsus apud populũ Dei fuerit, præsertim in templo Hierusalem, nemini ignotum est. Quãtum autem ad ius ciuile certè nulla litera in Digestis, Codice, Inst. vel Nouell. ostendi posset, quæ ad prohibitionem Alchimię pertineat, quia potius Fusorum ars comprobatur & laudatur & præmijs decoratur l. 1. C. de excusat. artific. Sic Vascularij furores frequenter nominantur, quasi artem (sine controuersia) legitimam exercentes. in l. apud Labeonem §. vlt. ff. de pręscript. ver. l. vlt. ff. de obligat. & action. l. penult. ff. de aur. & argent. lega. Et de Metallarijs quod legitimam artem exerceant dubitari non potest extit. Cod. de Metallarijs li. xj. Quãtum ad ius canonicum, opponi solent duo textus: sed facile est vtriq; respondere. Primus est in c. spondent. Extrauag. de crimine falsi. Vbi Papa Ioannes xxij. Alchemistas reprobat, non tamen eos morte damnat, sed tantum infamia perpetua. Sed textus ille non est infinitè & generaliter scriptus de omni-

omnibus Achemistis. Verum specialiter & propriè de ijs tantum, qui (vt textus verba proferam) aurum vel argentum sophistica transmutatione confingunt. Quare ad eos qui non reprobum, adulterinũ, sed probum & verum aurum conficiunt, textus ille non pertinet. Sicut Ioh. Andr. in addit. ad Specul. testatur, Arnaldum de Villanoua suo tempore facere solitum virgas auri quas omni probationi submittebat. Itaq; omnes Doctores tàm ciuilistæ quã canonistæ, non curarunt illam extrauagantem Papæ, vt superius diximus. Quin etiam Ioh. Augurel. Magnus Poëta, opusculum suum de Alchemia liberè dedicauit & præsentauit Papæ Leoni. x. Cui gratissimũ illud munus fuisse constat. Hæc igitur ad illum textum responsio sufficiat: vt illud omittam, quòd multi hodie non recipiunt authoritatem illius legislatoris, qui fuit Papa: & dicent q᷑ si in vno capite authoritas illius approbatur, etiam in altero capite proximo, vbi de Franciscanis & alijs Monachis quædã pro suo libitu constituit, & approbanda esset l. qui non cogitur ff. de iudi. Alter textus qui opponitur, est in c. episcopi 26. q. 5. qui tempus dicitur ex concilio Anquirensi & sic scriptũ est: Quisquis credit posse fieri aliam creaturã, aut in melius aut in deterius trãsfor-

formari in aliam speciem, vel aliam similitudinē nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, infidelis est. Primum ridiculosa est allegatio ex concilio Auquirensi quod nunquā fuit aut esse potuit. Corrigendū est AQVILEIENSI: Sed magis deridicula est allegatio illius textus vbi damnantur, qui credunt transformati[illegible]em fieri in aliam speciē. Certè nihilomagis hoc pertinet ad nostram quæstionem quàm quod Imperator scribit, possibile esse res omnes in pecuniam conuerti l.2. C. de constit. pecun. Nam textus ille non loquitur de speciebus metallorum aut similium rerū, sed de speciebus personarum: hoc est de mulieribus sortilegis, quæ dicebant quod noctu transformabantur in varias species animalium, & per syluas ac nemora cum Diana vagabantur. Itaq; in.§. siquidē sathanas (inquit textus) transformat se in diuersarum species personarum. Quare deridiculū est textum qui de diabolica transformatione personarum loquitur, contorquere ad transformationes metallorum, quæ industria & solertia quorundam artificum fieri possunt, sine vllo diabolico vel magico artificio: vt Tho. de Aquino in prædictis locis ostēdit. Quin etiam textus est sub eadem quæst. in C. nec mirum, vbi sic scriptū est: Insunt rebus corpo-

po-

poreis per omnia elementa, quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis aut causalis, prorumpunt in species debitas. Addam etiã illud, quod legibus nostris comprobatur medicamentum factum ex venenis, aut rebus venenatis, quasi ea quæ natura venenosa sunt, arte & solertia emendari, & commutari ad salubritatem posint, vt de Mithridatico innuit textus in l. quod sępe, §. venena. ff. de cont. empt.

Restat illud argumentum, quòd multi alchimistæ faciunt falsam monetam: multi etiam fuerunt sortilegi, impij, athei, necromantici. Dicitur etiam quòd Raimundus Lullus & Paracelsus fuerunt magicis artibus inquinati. Horum disputatorum laudanda est pietas & probitas: sed tamen rogandi sunt vt cogitent, artificum vitia nequaquam arti imputanda esse. Quoniam aliud est ars, aliud artifex: Aliud est vsus artis aliud abusus l. quicunque & l. seq. ff. ad leg. Corn. de fals. vbi ars monetaria probatur: sed tamen damnantur qui nummos aureos aut argenteos tinxerint aut finxerint. Sic in l. 1. ff. de extraord. cognit. artis medicę professores laudantur, inter quos tamẽ dicuntur esse impostores qui incantationibus & imprecationibus & exorcismis vtũtur. Sic Ma-

Mathematica simpliciter dånatur in l. 2. C. de malefic. cum tamen non omnes Mathematici damnandi sint, sed impostores soli. Sic venenarij capite puniuntur in l. capitalium. §. venenarij. ff. de pœn. cùm tamen ne venena quidem ipsa damnentur vt modo dictum est ex l. quod sæpe. ff. de cont. empt. quòd si artes propter artificum abusum damnandæ essent, quænam hodie probaretur. An Iuris prudentia? in qua tot sunt rabulæ? an Medicina in qua tot sunt venefici? an Theologia in qua tot sunt sophistæ? Iudicium igitur & delectus adhibeatur: separentur paleæ à granis in area: mali pisces à bonis in sagina: adulterini numi à probis in Repu. Sophisticantes aurum vel argentum à peritis artificibus, acerrimæ contra falsarios & monetæ corruptores animaduersiones, inquisitiones, informationes constituantur. Sed (vt ait Iurifcon.) alieni admissi pœna ab ijs quos nulla culpa contingit, remoueatur. l. vlt. d. de bon. damnat.

FINIS.